БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Совею, Министрнүүдэй Совеэй орган

№ 166 (10534) | 1964 оной июлиин 15, среда | Сэн 2 мүнгэн

Мүнөө манай орон бүришье агууехэ хубилалтануудые хэхээр үргэн замда гараа, тиимэ ехэ түгэс хүсөөр бэхижээ.

(СССР-эй Верховно Совеэй IV сесси дээрэ Н. С. Хрущевой хэлэһэн элидхэлһээ).

СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Совеэй IV сесси

БҮХЫ ЮУМЫЕ ХҮНЭЙ АША ТУҺАДА, ХҮНЭЙ ЗОЛ ЖАРГАЛТАЙ БАЙХЫНЬ ТУЛАДА

КПСС-эй XXII съездһээ хойшо үнгэрһэн жэлнүүдтэ гайшагта ехэ ушарнууд болоо. Коммунизм байгуулха талаар ...дын баталан абаһан программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ ...гэжэ совет хүн бүхэн харана.

Манай социалис обществын үдэр ерэхэ тудам хүгжэхын, бү...баян болохын тулада, тэрэнэй ажалша бүхэнэй материальна ...н соёл сурталай хэрэглэмжын хүсэдөөр хангагдадаг байхын ...да Коммунис парти, Советскэ правительство бүхы ажал ...улгаяа зорюулна. Энээниие манай советскэ бодото байдал ...шэлнэ: экономико түргэнөөр хүгжэнэ, гэр байра угаа ехэ да...сатайгаар баригдана, партиин агуухэ Программын бусад ...нээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. Совет арадай байдал сааша... һайжаруулха хэмжээнүүд тухай асуудалые КПСС-эй Цент...льна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет мүнөө СССР-эй ...ховно Совеэй үзэмжэдэ табижа байна. Энэ хадаа «Бүхы ...ые хүнэй аша туһада, хүнэй зол жаргалтай байхынь тула...» гэһэн КПСС-эй Программын агууехэ гол ёһоной бодотоор ...үүлэгдэжэ байһые шэнээр, эли тодоор гэршэлжэ үгэнэ.

Совеүүдэй ороной улаан тугууд Кремль дээгүүр шанга на...ай хурса туяан доро намилзан харагдана. СССР-эй зургаада... зарлалай Верховно Совеэй дүрбэдэхи сесси эндэ июлиин ...да хүдэлмэреэ эхилээ. Үглөөнэй 10 часта палатануудай засе...днинууд ами амяараа болоо. Кремлиин театрай байшан соо ...ээй Совеэй заседани, Кремлиин Ехэ ордон соо Националь...ностьнуудай Совеэй заседани болоһон байна.

Мандатна комиссиин түрүүлэгшэ Л. Н. ЕФРЕМОВ Союзай Со...веэй заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, гаража ошогшодой орондо ...нгагдаһан депутадуудай эрхэ түлөөлэлгые шалгалгын дүнгүүд ...ай элидхээ. Приморско һунгуулиин № 93 округһоо һунгагда... депутат М. Н. ЗАХАРОВАЙ, Таганрогско һунгуулиин № 301 округһоо һунгагдаһан депутат И. М. ДОДОНОВАГАЙ, Надворнянска һунгуулиин № 556 округһоо һунгагдаһан депутат В. С. ПЕРЕВЯЗКЫН, Джезказганска һунгуулиин № 679 округһоо һунгагдаһан депутат Ш. Ч. ЧОКИНОЙ эрхэ түлөөлэлгые Союзай Совет мэдэрһэн байна.

Союзай Совет хадаа наһа бараһан депутат К. И. Сатпаевай орондо Союзай Совеэй Түрүүлэгшын орлогшоор Казахай ССР-эй Наукануудай академиин президент депутат Ш. Ч. ЧОКИНИИЕ һунгаа.

Национальностьнуудай Совеэй Мандатна комиссиин түрүүлэгшэ депутат М. С. СИНИЦЫНЭЙ элидхэл шагнагдажа, шэнээр һунгагдаһан депутадуудай: Петропавловска хүдөөгэй һунгуулиин № 118 округһоо А. И. БАРАЕВАЙ (Казахай ССР), һунгуулиин № 648 округһоо Н. М. СКОМОРОХОВОЙ, Даугавпилсска хүдөөгэй һунгуулиин № 240 округһооН. А. БЕЛУХИИН (Латвиин ССР) эрхэ түлөөлэлгэ мэдэрэгдэһэн байна.

Депутат О. В. Куусиненай наһа бараһан дээрэһээ Национальностьнуудай Совеэй гадаадын хэрэгүүдые эрхилхэ комиссиин түрүүлэгшээр Сухумска городской һунгуулиин округһоо депутат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. ПОНОМАРЕВЫЕ Национальностьнуудай Совет һунгаа.

СССР-эй Верховно Совеэй дүрбэдэхи сессиин иимэ зүбшэхэ зүйлнүүд палатануудай заседанинууд дээрэ нэгэн дуугаар баталагдаа:

1. Арадай байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай:

а) колхозникуудта пенси, тэдхэмжэ тогтоохо тухай;

б) гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, коммунально-байрын ажахын, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, хүн зониие хангалгада сэхэ хабаададаг арадай ажахын бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай.

2. СССР-эй Верховно Совеэй Президиумэй Указуудые баталалга.

Арадай байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые дүүргэхэ хэмжээнүүд тухай элидхэлые палатануудай хамтын заседани дээрэ шагнаха, элидхэлые ами амяараа болоһон заседанинууд дээрэ зүбшэн хэлсэхэ гэжэ шиидхэгдээ.

* * *

СОЮЗАЙ СОВЕЭЙ БОЛОН НАЦИОНАЛЬНОСТЬНУУДАЙ СОВЕЭЙ хамтын заседани Кремлиин Ехэ ордон соо үглөөнэй 11 часта нээгдээ. Олон тоото айлшад, дипломатическа корпусой гэшүүд, совет болон гадаадын оронуудай корреспондентнүүд зал соо байлсаа.

Союзай Совеэй Түрүүлэгшэ И. В. СПИРИДОНОВ, Национальностьнуудай Совеэй Түрүүлэгшэ Я. В. ПЕЙВЕ, палатануудай түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор президиумэй столой саана һууринуудаа эзэлнэ.

Нүхэд Л. И. БРЕЖНЕВ, Г. И. ВОРОНОВ, А. П. КИРИЛЕНКО, А. Н. КОСЫГИН, А. И. МИКОЯН, Н. В. ПОДГОРНЫЙ, Д. С. ПОЛЯНСКИЙ, М. А. СУСЛОВ, Н. С. ХРУЩЕВ, Н. М. ШВЕРНИК, Б. В. ГРИШИН, Л. Н. ЕФРЕМОВ, К. Т. МАЗУРОВ, В. П. МЖАВАНАДЗЕ, Ш. Р. РАШИДОВ, П. Е. ШЕЛЕСТ, Ю. В. АНДРОПОВ, П. Н. ДЕМИЧЕВ, Л. Ф. ИЛЬИЧЕВ, В. И. ПОЛЯКОВ, Б. Н. ПОНОМАРЕВ, А. П. РУДАКОВ, В. Н. ТИТОВ, А. Н. ШЕЛЕПИН гэгшэдэй, СССР-эй Верховно Совеэй Президиумэй гэшүүдэй, СССР-эй правительствын гэшүүдэй ложонуудта ерэжэ һуухадань, депутадууд болон айлшад удаан саг соо альга ташаа. Бултадаа хүл дээрээ бодон зогсоо.

Заседаниин президиумэй гэшүүд депутадууд болон айлшадые амаршалаа.

Франциин, уласхоорондын хүдэлмэришэнэй болон коммунис хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, Франциин коммунис партиин түрүүлэгшэ нүхэр Морис Торезэй наһа бараһан тушаа бүхы совет арад гүнзэгы ехээр гашуудажа байна гээд түрүүлэгшэ—Национальностьнуудай Совеэй Түрүүлэгшэ депутат Я. В. ПЕЙВЕ хэлээ. Энэ дүлэтэмэ революционерэй, Советскэ Союзай үнэн сэхэ ханиин дурасхаалые депутадууд болон айлшад хүл дээрээ бодон, минутын турша соо абяа аниргүйгөөр зогсожо, ёһолон хүндэлөө.

РРП-гэй ЦК-гай политбюрогой гэшүүн, Румыниин Арадай Республикын Министрнүүдэй Совеэй Түрүүлэгшэ И. Г. Маурер түрүүтэй Румыниин хүдэлмэришэнэй партиин делегаци, Индонезиин премьер-министрэй нэгэдэхи орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр доктор Субандрио түрүүтэй Индонезиин правительственнэ делегаци заседани дээрэ байлсана гээд нүхэр Пейве мэдээсээ.

Сесси зүбшэхэ зүйлэйнгөө нэгэдэхи асуудалые хэлсэжэ ороо. «Арадай байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» элидхэл хэхын тулада КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Совеэй Түрүүлэгшэ депутат Н. С. ХРУЩЕВТО үгэ үгтөө.

Заседанида хабаадагшад нүхэр Н. С. Хрущевые халуунаар амаршалаа. Тэрэнэй эли тодо, дэлгэрэнгы элидхэл угаа ехэ анхаралтайгаар шагнагдаа, нэгэтэ бэшэ нэрьемэ альга ташалган болоо.

СССР-эй Верховно Совеэй сесси июлиин 14-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ. Палатануудай ами амяараа болоһон заседанинууд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэ эхилхэ байна.

(ТАСС).

МОРИС ТОРЕЗ

Франциин коммунис партиин Центральна Комитедтэ

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Франциин хүдэлмэришэн ангиин хэрэгэй түлөө, социализмын үзэл ...талай илан мандахын түлөө, бүхы хүн түрэлтэнэй һаруул һайхан ...эдүйн байдалай түлөө ами наһаяа сүм зорюулһан Франциин коммунис ...тиин элитэ ехэ ударидагша, Франциин арадай агууехэ хүбүүн, дүлэтэ ...олюционер нүхэр Морис Торезэй наһа бараһан тухай дуулахадаа, Со...скэ Союзай Коммунис парти, бүхы совет араднай таанартай хамта гүн...гөөр шаналан гашуудажа байна.

Капиталай дарлалтаһаа сүлөөлхын түлөө хэлбэришэгүйгөөр тэмсэг...э алдаһан Франциин ажалшадай шаналалые гүнзэгыгөөр мэдэрнэбди. ...эр Морис Торезэй наһа бараһан ушар хадаа уласхоорондын коммунис ...он хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ угаа ехэ гээгдэл болоно.

35 жэл удаагаар Морис Торез Франциин коммунис партиин жолоо ...ижа байһан юм. Тэрэнэй ударидалгаар ябажа, танай парти Франциин ...охон политическэ хүсэн, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй горитой ... отряд болотороо ургаа.

Франциин хүдэлмэришэн ангиин үнэн сэхэ хүбүүн нүхэр М. Торез ...анциин коммунис партиин анхан тогтоһон үдэрһөө хойшо тэрэнэй гэ...үн болоод, һүүлээрнь 1930 ондо энэ партиин генеральна секретарь ...оо һэн. Өөрынгөө ажаябадалай бүхы зам дээрэ Морис Торез Франциин ...дай зол жаргалаа эдлэхын түлөө, пролетарска интернационализмын тү..., эб найрамдалай, демократиин, социализмын түлөө сусаршагүйгөөр, ... шууд тэмсэһэн байгаа.

Эдэ агууехэ үг зорилгоёо бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ Торез элитэ ехэ ...итическэ ажал ябуулагша, ангиин тэмсэлэй гайхамшагта стратег бай... бэеэ харуулаа. Бүри гушаад онуудай үедэ нэгэдэмэл ябуулгануудые ...э, арадай фронт байгуулха гэжэ тэрэнэй гаргаһан үзэл суртал хадаа, ...анциин ажалшадай ашаг туһын түлөө, өөһэдынгөө эрхэ эдлэхын түлөө ...сэлдэ шухала илалтануудые туйлаһан замынь заажа үгэһэн юм. Саа...даа энэ дүй дүршэлые уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэ... хүдэлөөнэй бэшэшье олон отрядууд урагшатай һайнаар хэрэглээ бэлэй. Гитлеровскэ эзэмдэлгын жэлнүүдтэ коммунистнууд Франциин арадай ...ргүүсэлтын хүдэлөөнэй гол боложо ябаһан юм. Тиихэдээ Морис Торезэй ...элбэри доро тэдэнэр фашизмда эсэргүүсэхэ тэмсэлдэ патриотизмын үзэл ...талые пролетарска интернационализмда үнэн шүтэлгэтэй, шадамараар ...бодог байгаа.

Морис Торез империалистнуудай эзэрхэг түримхэй аашануудта, мүн ...н сэрэгтэ эсэргүү тэмсэлэй түрүү зэргэдэ ходо ябадаг һэн. Арадууд ...шэ дай жүрөөдэгшэдые хазаарлажа шадаха юм гэһэн тэрэнэй бата ...эл найдабари, амгалан тайбан байхын түлөө оорынь хэһэн эршэтэ ... ажал ябуулга, эзэрхэг түримхэй империалис хүсэнүүдтэ эсэргүүсэн ...анциин коммунис партиин ябуулһан тэмсэл хадаа, термоядерна дайнай ... усадхаха, амгалан тайбан байха гэһэн лозунгтойгоор Франциин ара... хүсэ ехэтэ үргэн олониие нэгэдүүлэн жагсаагаа.

Морис Торез дарлагдаһан болон бэеэ даагаадүй арадуудые сүлөөлхын ...өө, колониальна, мүн хахад колониальна оронуудые бэеэ даанхай гү...нэй болгохын түлөө олон жэлэй турша соо эсэнэгүй, эрид хатуу тэм... ябуулһан юм. Вьетнамай Демократическа Республикын, Алжирай Ара... Демократическа Республикын, Гвинейн Республикын, Малиин Рес...ликын, Тунисай Республикын, Мароккын, мүн бэшэшье олон оронуу... арадууд өөһэдтэнь тудаһан эгээн хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ мартагда...гүй нүхэр Торезэй толгойлһон Франциин коммунис партиин үзүүлһэн ... угаа ехэ туһаламжа хэзээдэшье мартангүй, һай һанажа дурдаха юм.

Пролетарска интернационализмда үнэн сэхэ байжа, Морис Торез марк...-ленинизмын эшэ үндэһэн дээрэ уласхоорондын коммунис болон ...лмэришэнэй хүдэлөөе нэгэдүүлэн нягтаруулхые халуун абьяастай... урялдаг; эндэ эб таһалха, шууяа татаха ааша гаргагшадта эсэр...сэн, сусаршагүйгөөр тэмсэдэг бэлэй.

Нүхэр Торез Советскэ Союзай болон Франциин арадуудай хоорондохи ...и барисаанай түлөө халуунаар тэмсэжэ, тэрэниие хүгжөөхэ, бэхи...үлхэ хэрэгтэ сэгнэшэгүй ехэ хубитаяа оруулһан юм гэжэ совет араднай ...са мэдэнэ. «Хүйтэн дайнай» шангадаад байһан сагта эб найрамдалай ...он социализмын хүсэн түгэлдэр түшэг тулгуури болоһон «Советскэ ...ээда эсэргүүсэн Франциин арад зон хэзээшье дайлажа орохогүй» гэһэн ...нг Морис Торез зоримгой зүрхэтэйгөөр соносхоһон байгаа.

Марксистско-ленинскэ һургаалай арюун сэбэр байхын түлөө тэмсэг..., ленинскэ һургуулиин гайхамшагта теоретик Морис Торез револю...нно хүдэлөөнэй теориин болон бодото ажалай талаар айхабтар шухала ...ёолнуудтай юм, тэрэнь коммунис партинуудай юрэнхы теоретическэ ...ёолнуудай дээжэдэ горитой ехэ нэмэри боложо ороно.

Коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуу...гша, арад зоной ашаг туһые хатуу зоригтойгоор хамгаалагша, үнэн ...триот, золтой жаргалтай, эрхэтэй сүлөөтэй, бэеэ даанхай Франциин ...өө нугаршагүйгөөр тэмсэгшэ, үнэн шударгы интернационалист, ком...низмын агууехэ сурталай түлөө тэмсэгшэ нүхэр Морис Торезэй арюун ...һан дурасхаал манай сэдьхэл зүрхэндэ хэзээшье мартагдахагүй.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ

Нүхэр Жаннетта Вермерштэ

Хүндэтэ хани нүхэр.

Танай хамта һууһан нүхэр, мартагдашагүй хани Морис Торезэй сагһаа эртэ наһанһаа нүгшэжэ, танда өөртэтнай, аха дүү Франциин коммунис намда тохёолдоһон энэ хүндэ ушар тухай дуулахадаа, эльгэ зүрхөө үбдэһэн байнабди.

Иимэ гашуудалтай сагта аха дүү ёһоор үнэн зүрхэнэй үйдхар гашуудалаа мэдүүлһэн гүнзэгы шаналал бүхы нүхэдһөөмни, манай гэртэхин бүлэһөө, намһаа өөрһөөмни хүлеэн абахыетнай Таниие болон Танай бүлын гэшүүдые гүйнаб.

Франциин болон уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, Советскэ Союзай үнэн хани, хүн түрэлтэниие сүлөөлхын түлөө агууехэ тэмсэлдэ мантай сугтаа зэбсэг барижа ябаһан манай нүхэр Морис Торез тухай арюун нангин дурасхаал бидэнэй сэдьхэл зүрхэндэ хэзээдэ мүнхэ оршохол.

Танай үнэн хани Н. ХРУЩЕВ.

1964 оной июлиин 12.

Франциин коммунис партиин ЦК-гай мэдүүлгэ

ПАРИЖ, июлиин 12. (ТАСС). Франциин коммунис партиин Центральна Комитет ФКП-гэй Түрүүлэгшэ Морис Торезэй наһа бараһан тушаа гашуудажа байһанаа элирхэйлһэн мэдүүлгэ тунхаглаба.

Хүдэлмэришэн ангида, арад зондоо, республикада болон социализмда алба хэхээр бүхы ами наһаяа зорюулһан тэмсэлшэ, хүдэлмэришэн, коммунист Морис Торезэй наһа бараһан дээрэһээ, манай арад зон ехээр уйдана гэжэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Энэ гээгдэл хадаа бидэнэр бүгэдын эльгэ зүрхэ дайража, ехэ хохидол ушаруулба. Морис Торез уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагшадай нэгэн байһан.

Дүлэтэ патриот Морис Торез колониальна дарлалтада эсэргүүсэн, элдэбын буруу үзэл баримталха ябадалда эсэргүүсэн пролетарска интернационализмын түлөө, арадуудай бэеэ даанхай гүрэнтэй болохо эрхын түлөө хэзээ бүхэндэ тэмсэжэ ябаа һэн гэжэ ФКП-гэй ЦК заана. Бүри октябрьска социалис революциин мандаха үедэ Морис Торез хүдэлмэришэн, таряашанай засаг түрын талада ороһон юм. Тиихэдээ золтой жаргалтай ерээдүйн байдалда орохо харгы бүхы арадуудта гаргажа үгэһэн парти, хүсэн түгэлдэр гүрэн түрэ байгуулһан агууехэ Ленинэй уряае тэрэ дэмжэһэн байгаа. Коммунизмын суртал хэзээ бүхэндэ нэбтэрүүлжэ, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэл хамгаалжа, хэлбэришэгүйгөөр тэмсэһэн элитэ ехэ теоретик байһан Морис Торез марксистско-ленинскэ һургаалай арюун тунгалаг байхын түлөө хододоо тэмсэдэг бэлэй.

Ерээдүйн залуу үетэндэ Морис Торез эрэлхэг зоригой һүр һүлдэ боложо, коммунизмын агууехэ хэрэгтэ үнэн сэхэ байха, граждаска үүргэ уялгаяа һайнаар ойлгохо жэшээ боложо байха юм гэжэ мэдүүлгэ соо тэмдэглэгдэнэ. Тэрэ хадаа Франциин арад зоной ашаг туһын түлөө, хүн түрэлтэнэй дэбжэлтын түлөө эрхэ сүлөө болон зол жаргалай түлөө тэмсэлдэ түрүү зэргэдэ ябаһан юм. Морис Торезэй гайхамшагта хани нүхэр, манай хүндэтэ Жаннетта Вермерштэй хамта бүхы партимнай шаналан гашуудана. Морис Торезэй үндэр дээрэ үргэжэ ябаһан коммунизмын улаан туг түгэс мандуулхабди гэжэ тангаригланабди.

Нүхэр Морис Торезэй үбшэн тухай медицинскэ тобшолол

СОФИ, июлиин 13. (ТАСС). Франциин коммунис партиин Түрүүлэгшэ нүхэр Морис Торезэй ямар үбшэндэ нэрбэгдэһэн тухай эндэ зохёогдоһон медицинскэ тобшолол БТА агентство Барнаһаа дамжуулна. Нүхэр Морис Торез артериосклероз гэжэ зүрхэ һудаһанай хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, тэрэнэй шуһан ехээр хөөрэдэг байба. Энэ үбшэниинь улаан гол, уураг тархиин болоод зүрхэнэй һудаһануудые илангаяа хүндөөр дайраһан байгаа. Энээн дээрэһээ боложо, бүри хэдэн жэлэй саада тээ уураг тархиин зүүн хахадынь гэмтэһэн, баруун гарайнь хургад хүдэлэсэгүй болоһон, зүрхэ шуһанай һудаһанууд муудаһан байшоо. Тиин, наһа барахынь урдахана сэежэ талын улаан голой буруутаһан дээрэһээ уламжалан, баруун хахад бэеын гол гүрөөнь гэнтэ бүтүүржэ, уураг тархиин шуһанай гүйсэ таһалдан, ехэ гэмтэл болоо, эгээ тэрэнь лэ үхэл ерүүлһэн гол шалтагаан болоһон байха юм.

Июлиин 16-да—Морис Торезые хүдөөлүүлхэ

ПАРИЖ, июлиин 13. (ТАСС). Морис Торезые июлиин 16-да хүдөөлүүлхэ юм гэжэ Франциин Коммунис партиин Центральна Комитет соносхобо.

Тэрэнэй хууреаг Париж шадархи Иври гэжэ хүдэлмэришэдэй районой зүблөөнэй байшан соо хүн зоной орожо хахасахын тулада июлиин 13—14-дэ табяатай байха юм. Тиигээд июлиин 15, 16-да Франциин коммунис партиин Центральна Комитедэй байшан соо табигдаха.

Мүнөөдэрэй шухала асуудал

МҮНӨӨ ЯАРААГҮЙҺАА, ҮБЭЛДӨӨ ДААРАГДАХА

«Сабшалан хадаламнай үнихэнэй иигэжэ ургаагүй юм. Одоол мүнөө жэлдэ үбһэн абтахал гээшэ» гэһэн бардам үгэнүүдые республикын алишье нютагта ябахадаа хүн бүхэнһөө гэхээр дуулаха байхат. Үнэхөөрөөшье, шиниг нойтоор элбэг гол газарай сабшалангай ногоон бүришье эртүүр ургасаяа хүсэжэ эдеэшэбэ. Иигэжэ гол горход шадарай, нуга һужааг, намаг болдог газарай ногооe бүри июлиин эхеэр түүбэрилэн сабшажа эхилхээр болоһон байгаа.

Тиигээдшье мүнөө жэлнай урда урданайхиһаа хура бороогоор элбэг, халтад гэхэдээл угаа ехээр аадар адхажархидаг, тэрээнһээ боложо гол горходшье үерлэнтүү, сабшалангай ногоо гэнтэ хэбтүүлжэрхидээ боломоор байна. Эртүүр үбһэ хуряалгадаа орохомнай гэжэ үгэ хүүр алдаһан хүтэлбэрилэгшэдшье яһала олон һэн.

Теэд үнэндөө мүнөө үедэ ямар байдалтай байнабибди гээд хаража үзэбэл, хүдөөгэй үйлэдбэриин управленинүүдтэ олохон ажахынуудай үбһэшэд сабшалан дээрээ үшөө гараадүй, техникэеэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ элсүүлээгүй байһан зангаараа. Баримталан хэлэхэдэ, республика дотор бүхы сабшалангаймнай оройдоол хоёрхон процентынь ногоон унагаагданхай, 3670 мянган центнер үбһэн түсэбэй ёһоор абтаха байһан аад, миил 5—6 мянган центнер һурилэгдөөд байна. Энэмнай тон хангалтагүй ажалай үрэ дүн мүн болоно бшуу.

Июлиин хахадлаад байн гэтэр, нэгэншье мүр ногоо сабшаагүй, мопсогоршье бүхал үбһэтэй болоогүй колхоз, совхозууд үйлэдбэриин управлени бүхэндэ бии байһаар. Гэхэтэй хамта управленеэрээшье үбһэндөө ороодүй байһан ушар үзэгдэнэ. Жэшээнь, 56 мянга шахуу гектар сабшалантай, адууһа малаар эгээл баян Зэдын үйлэдбэриин управлени бүхы дээрээ июлиин 10 болотор нэгэшье гектарай ногоо сабшаагүй байгаа. Эндэхи колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд үбһэндэ орохоёо мүнөөшье болотороо яаранагүй. «Октябрьский» совхоз, «Коммунизм», Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ болон бусад олохон колхозуудай тушаалтад «сабшаха сабшалангаар багабди, хүнэхүржэ ядахагүйбди, саг эртэ, ногоон ургажа байна» гэһэн шалтагаан дурдаад, һанаа амар һууһаар. Тииһээр байтарнь «Октябрьский» совхозой ехэхэн сабшалан һая Зэдын үерлэхэдэ уһанда дарагдашоо. Иимэ хойшолонто ушар бусадшье ажахынуудта мүн лэ үзэгдэһэн байна.

Үбһэ хуряалгые үдэр, һүни илгадгүй эрхилхэ халуун саһын ороод байбашье һаань, машина техникэеэ, зэр зэмсэгээ бэлдэнгүй, дээрээ ортошоһон ажахынууд бии. Жэшээнь, Хэжэнгын совхозой 3-дахи фермэһээ сошордомо дохёо абтаа. Тэндэхи ажалшадай үбһэндөө гараха гэхэдэнь, морин косилкануудынь ойроо хүртөөгүй. Эбдэрхэй зандаа, һанаршье заһаргдахаар бэшэ байба. Юрэдөө, гэнтэ мэдэхэдэнь хамаг техникэнь һандархай, зариманайнь бодо бэеньшье олдохоор бэшэ байшоо. Эндэхи сабшалангай ехэнхинь хонишодой бригадануудта даалгагданхай юм. Харин зарим хонишодынь аршаанда һуужа, энэ тэрээ руу зайжа, айлшалжа ябаһан тухайнь манай хүдөөгэй бэшэгшэд һанаагаа зобонгёор мэдээсэнэд.

Улаан-Үдын, Хоринн, Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управленинүүдэй ажахынууд баһал шамданагүй. Мүнөө болотороо үбһэ хуряалгадаа шиидэжэ ороодүй, ёһоор өөдэтэй үбһэ һурилөөшьегүй байһаар. Сэлэнгэ, Түгнэ, Хёлго, Үдэ болон тэндэхи бусад олон гол нуганuудай сабшалан үбһэшэдөө хүлеэһээр үнинэй. Тэндэ ногоо үргэлжэдэнь сабшажа орохоор болонхой. Мүнөө зундаа жэл хахад соо хүрэхэ үбһэ хуряажа абаха гэһэн үнэтэ үүсхэл гаргаһан Яруунынишье үйлэдбэриин управлени баһал пошоронхой.

Үбһэ хуряалгада бүхы хүсэеэ, техникэеэ дүүһан табиха саг тулажа ерээ. Саашадаа үбһэ хуряалгые заашье унжагайруулжа огто болохогүй. Тэжээл бэлэдхэлгын ямар ехэ удха шанартай байһые ажалшан бүхэн, хүдөө ажахын мэргэжэлтэ, ажахын хүтэлбэрилэгшэ бүхэн бултадаа һайн мэдэжэ байна. Ималтал таряа хуряалгын эхилтэр, хүхэ ногооной шэмэ шүүһэтэйдэ үбһэ хуряалгаяа сүм дүүргэхээр хараалжа, бүхы хүсэеэ элсүүлхэ гэһэн зорилго эгээ мүнөө табигдана.

Үбһэ хуряалгын ябасые эрид хурдадхаха зууратаа, хүндэ хүшэр хүдэлмэри улам оньһожоруулха, ажалдаа түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлхэ асуудал тушаа анхаралаа онсо хандуулха шухала. Гадна мүнөө жэлэй байгаалиин уларилэй онсо өөрсэ ондоо байһые хараада абажа, үбһэ хуряалгын бүхы хүдэлмэриие ямаршье сагта, үдэр, һүни гэнгүй, хура бороо орожо байна гэхэ мэтын али олон шалтаг дурдахагүйгөөр эмхидхэхэ зэргэтэй. Тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэриие комплексноор эмхидхэхэ, шинигтэй гү, али бороодо нороһон үбһэ силослохо гү, али сомохо технологи эрхимээр хэрэглэбэл, ажалаймнай ябасада нилээд ехэ ашатай байхань лабтай.

«Яарахада дааража» гэжэ оньһон үгэ бии. Энээнэй удхынь ондоо болгобол, үбһэ хуряалгын үедэ яараагүй һаа, одоол дааража саг ерэхэ.

Түрүү хүнүүд магтаалшай

АМЖАЛТЫН ЗАМААР

Түрүүшын үедэ тохёолдоһон ямар нэгэн бэрхэшээлһээ түнхарингүй, зүрхэ ехээр алдангүй, ажалдаа шунал абьяастайгаар хандаһан лэ хүн эсэстээ һайн үрэ дүн туйлададаг юм.

Тиимэшье удаан саг үнгэрөөгүйл даа, 4—5 жэл боложо байна хаш. Тиихэдэ залуу хүбүүн Владимир Сондуев колхозойнгоо һүрэг эхэ хонидые тушаажа абаа бэлэй. Тэрэл сагһаа хойшо залуу хонишон дааһан ажалдаа тон анхаралтайгаар, эзэн ёһоор хандажа, энэ мэргэжэлэй али бүхы нюусые дууһан тайлбарилжа, хониндһүрэгөө үдхэхын хойноһоо ехэл оролдоо, хаба шадалаа гаргаа юм.

Хурьга олоор түлжүүлхэ, гарза гайда оруулхагүй, мяха, нооһо ехээр абаха гэжэ зорёо хадаа нэн түрүүлэн малаал тарган тобироор харууһалха шухала байһан ушарые Владимир Сондуев түрүүшын үдэрһөө ойлгожо абаа һэн. Саг сагай эрхэ байдалые хараадаа абажа, тэрэнэй алибаа аша туһые дүүрэн хэрэглэхэ гээшэ ехэ удхатай бэлэ. Зун, намарай адуулга, үбэлэй харууһалга, эхэ хонидые үрэжүүлгэ, хурьгадые түлжүүлгэ—бултадаал ондо ондоо дүршэл шадабари хэрэглэхэ, түс түсһөө онсо илгаатай хүдэлмэри бшуу.

Эртынгээ хурьгадые бүри майн һүүлээр эхэһээнь таһалжа, ондоо хонишондо үгэжэ, зунайнгаа бэлшээридэ зөөжэ ошодог юм. Үдэшэ, үглөөнэй һэрюундэ хонидоо һайса адуулха, зунай халуунда зохидоор тинрүүлхэ, саг соонь уһалха, бэлшээриеэ һэлгэжэ байгаад адуулха гэхэ мэтын гол шухала зүйлнүүдтэ анхаралаа онсо хандуулдаг хонишон. Зунай хүхэ ногоондо һайнаар харюулагдаһан мал саг дары шадалаа хүсэжэ, һайса таргалдаг байна.

Теэд таргалһан хонид хаһа саг соогоо ототой болодог, бултадаа нэгэ жэгдэ ороондо ородог, түл түрэсэнь түлжэсэтэй байдаг гэхэйэ эхилээд. Хүн зоной мэдэхэ олон шухала юумэнүүдые эндэ хэлэһэнэй үлүү гэжэ һанагдана. Эдэл гол зүйлнүүдые алдангүй баримталдаг дээрэһээл Владимир Сондуев ганса Ёнхор нютагтаа бэшэ, мүн колхозойнгоо эрхим хонишодой зэргэдэ жагсаа бшуу.

Зүгөөр энэ хонишон ажалай һайн үрэ түрүүшын жэлһээ туйлажа эхилээ гэхын аргагүй. Тэрэнэй туйлаһан амжалта жэл үнгэрхэ тума дэлгэржэ, арьбажажал байдаг. Жэшээндэ, 1963 ондо, тэрэ хонишоной даажа ябадаг һүрэг хонидой 100 эхэ бүриһөөнь 80 хурьган түлжүүлэгдээ, эхэ хонин бүриһөө 2,7 килограмм нооһон хайшалагдаа бэлэй.

«Эрдэм» колхоз үнгэрһэн үбэлжэлгые урда жэлнүүдэйхиһээ үлүү һайн бэлэдхэлтэй бэшээр угтаа һэн. Үбһэ тэжээлшье үлүүсэ юумэнь үгы байгаа. Тиигэбэшье һаань, хамаг эхэ хонидоо январь—март соо дүүһан түрүүлжэ шадаа. Хахад жэлэй дүн гаргахада Владимир Сондуевай даадаг хонишодой бригада 649 эхэ хонидһоо 582 хурьга түлжүүлээд байба. Энэнь 100 эхэ хонин бүридэ 89 хурьгал хүртэнэ бшуу.

Энэ жэлэй нооһо хайшалалгашье тон түргэнөөр, шанар һайнтайгаар дүүргэгдэбэ. Эхэ хонидой нооһоной хайшалагдажа дуусаад байхада, дансада бэшэгдэһэн нооһынь хамталжа, толгой бүридэнь хубаагаад үзэхэдэнь 2,8 килограмм болобо. Энэмнай тиимэ үлүү ехэ бэшэшье һаа, лаб бадаар урагшаа дабшалжа, амжалтаяа арьбадхажал байһан жэшээ болонол даа. Хойто жэлдэ үшөө һайн үрэ дүн туйлаха байха. Тэрэнэйдэнь нютагаархинииниь эдэ бэшэ ...

Г. ШАРАНОВ.

... бэшэгшэ.

Арадай һуудал байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай

нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл*)

Арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, гэр байрын-коммунальна ажахын, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой ба хүн зониие сэхэ хангадаг арадай ажахын бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай

Нүхэд депутадууд!

Манай орондо салин хүлһэ дээшэлүүлһэнэй, эд бараанай үнэ сэнгые хямдаруулһанай, мүн хэрэглэмжын ниитын фондуудые үргэдхэһэнэй ашаар арадаймнай ажаһуудал улам һайжарна. Хэрэглэмжын ниитын фондуудые ехэ болгохо зуураа, коммунизм байгуулгын мүнөө үеын шатада салин хүлһэ дээшэлүүлхэ гээшэ хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай ажаһуудалые һайжаруулха шухала арга боломжо ба хүнүүдые материальна талаар урмашуулха ленинскэ ёһо гуримые бодото дээрэнь бэелүүлхэ шиидхэхы арга нүхэсэл мүн гэжэ парти, правительствамнай тоолоно.

Түсэбэй ёһоор хүтэлбэрилэгдэдэг социалис ажахыда салин хүлһэнэй ургалта хадаа ниитын ажалай үйлэдбэриин хэмжээгээр түйлагдаһан экономикын бодото байдал дээрэ, мүн хүн зоной хэрэглэмжын эд бараа болон хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгын хүгжэлтэ дээрэ үндэһэлхэ зэргэтэй. Ажалай бүтээсын ургалта салин хүлһэнэй ургалтаһаа саг үргэлжэ урилдажа ябаха ёһотой. Энэ хадаа зайлашагүй хуули мүн. Имагтал ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар лэ салин хүлһэ дээшэлүүлхэ арга олдожо болоно.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хамагай түрүүн үйлэдбэридэ хабаатай һалбаринууд — промышленность, барилга, транспорт, хүдөө ажахын, гүрэнэй предприятинуудта салин хүлһэ гуримшуулха ба дээшэлүүлхэ талаар манай орон дотор хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулганууд абтаһан байна. Материальна эд хэрэгсэлэй үйлэдбэрилэгдэдэг һалбаринуудые хүгжөөлгэһөө арадаймнай һуудал байдалые һайжаруулга сүм дулдыдана. Ажалай түлөөһэнэй шэнэ гуримда 50 миллионһоо дээшэ хүдэлмэришэд болон алба хаагшад оруулагданхай. Нэгэ жэлэй хэмжээгээр тоолоходо хүдэлмэришэд болон алба хаагшад 4,5 миллиард шахуу түхэриг нэмэжэ абаһан байна. Һүүлэй табан жэлэй туршада дээрэ дурсагдаһан һалбаринуудта дунда зэргээр салин хүлһэн 13—25 процентээр дээшэлээ. Эгээл багаар түлэгдэдэг салин хүлһэн 27—35-һаа 40—45 түхэриг хүрэтэр дээшэлһэн байна.

Үйлэдбэридэ хабаатай һалбаринуудайхида орходоо арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын ба бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн багаар нэмэнхэй.

Мүнөө экономико хүгжөөлгөөр шэнэ амжалтануудай түйлагдаад байхада, хүн зониие хангаха ажал дээрэ хүдэлэгшэдэй, тэрэ тоото совет интеллигенциин, эгээл олон хүдэлмэрилэгшэдтэй отряд болохо медицинын хүдэлмэрилэгшэд ба багшанарай салин хүлһые дээшэлүүлхэ арга боломжо бии болоо.

Социализмын үедэ хүн зониие сэхэ хангадаг һалбаринуудай, тэдэнэй хүдэлмэрилэгшэдэй үүргэ манай обществодо капитализмын үеынхиһөө үндэһөөрөө хубилханхай. Капиталис обществодо хүн зониие хангаха һалбари хадаа үйлэдбэридэ хабаатай һалбаринхидал адли хүниие хүнэй дарлан мүлжэхэ арга хангадаг. Капиталис обществодо соёл культура, искусство, элүүрые хамгаалга тусхай ээдэй гарта байдаг тула үбэршэлэн баяжаха эрмэлзэлээр нэбтэрэнхэй гээшэ.

«Коммунис партиин манифест дотор Маркс, Энгельс революционно абьяастайгаар иигэжэ бэшээ һэн: «Урдань ехэ хүндэтэй гэжэ тоологдодог байһан, тэдээндэ ехэ һүгэдэнгээр хандадаг байһан ажал ябуулгын али бүхы хэрэгүүдэй нангин хүндыень буржуази болюулжархёо. Буржуази хадаа врач, юрист, шажанай сахяартан, поэт болон наукын хүдэлмэрилэгшэдые өөрынгөө хүлһэншэн болгожорхёо» (К. Маркс, Ф. Энгельс, том IV, 427 нюур, 1955 он).

Социализмын үедэ соёл культурын ба элүүрые хамгаалгын бүхы материальна үндэһэ һуури арадай мэдэлдэ абтажа, залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ, һургаха, элүүрые хамгаалха, пенсеэр хангаха, ажалшадые гэр байраар хангалгые общество өөр дээрээ даажа абана. КПСС-эй Программа соо заагдаһан коммунизм байгуулгын гол асуудалнуудые шиидхэлгэ хамагай түрүүн эд хэрэгсэл үйлэдбэрилдэг һалбариие хүгжөөлгэһөө дулдыдадаг байһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ партимнай промышленность болон хүдөө ажахынгаа гол һалбаринуудые улэмжэ ехээр хүгжөөлгэдэ онсо анхарал хандуулна.

Материальна эд хэрэгсэл үйлэдбэрилгэ бүхы баялигаймнай үндэһэ һуури болоно. Гэбэшье өөрөө материальна эд хэрэгсэл үйлэдбэрилгэ, мүнөө үеын техническэ дэбжэлтэ, совет хүнүүдэй ажалайнь эрхэ нүхэсэл болон ажабайдал хадаа алибаа хангалтые тэрэ зэргээрнь хүгжөөхэ эрилтэ табина. Хангалтын хүдэлмэриин муугаар табигдаад байгаа һаа, үйлэдбэридэ, мүн ажалшадай байдал һуудалда хохидол ушаржа болохо бшуу.

Социалис үйлэдбэриие улам һайжаруулга, коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулга эрдэм һургуулитай, шадабари мэргэжэл һайнтай хүнүүдые хүмүүжүүлхэ эрилтэ табина. «Үйлэдбэриин хүсэнүүдые дээшэлүүлгэ, техникын дэбжэлтэ, ажалай эмхидхэл, ажалшадай эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлгэ, гүрэн түрэеэ өөһэдөө хүтэлбэрилхэ демократическа үндэһэ һуури хүгжөөлгэ, байдалаа коммунис ёһоор шэнэдхэн хубилгаха ушар хүн зоной культурна ургалтаһаа айхабтар ехээр дулдыдаха байна»,— гээд манай партиин Программа соо хэлэгдэнэ.

Коммунис-обществын хүниие, сэбэр һайхан сэдьхэлтэй, үнэн сэхэ, алишье талаараа элүүр энхэ хүниие хүмүүжүүлхэ талаар шухала зорилго партимнай шиидхэжэ байна. Ушар иимэһээ партимнай арадай гэгээрэлдэ, соёл культурада, элүүрые хамгаалгада, физкультура ба спортдо тон ехэ анхарал хандуулна.

Хүн зоной ажаһуудалай эрилтые хангалга алишье талаараа болбосоронги хүниие хүмүүжүүлгэдэ, мүн үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ баһал ехэ удха шанартай. Хүнэй ажаһуудал ямар бэ, тэрэнэй культурна эрилтэнь ямараар хангагданаб, тэрээнһээ хүн зоной һанаан бодол, ажалайнь бүтээсэ, мүн сүлөөтэй сагаа аша туһатайгаар үнгэргэдэг байһаниинь ехээр дулдыдана. Зоной ажаһуудалай эрилтые хангаха хүдэлмэри һайжаруулга эхэнэрнүүдые гэрэй хүндэ ажалһаа сүлөөлхэ шухала арга нүхэсэл болоно. Тиимэһээ олон миллион эхэнэрнүүдые ниитын ажахын бүтээсэ ехэтэй ажалда хабаадуулха арга олгоно.

Хүн зоной ажаһуудалай эрилтые хангадаг предприяти болон эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй ямар ехэ үүргэ дүүргэдэг байһаниие бидэ мэдэнэбди. Совет хүн бүхэнэй сагай эхэнхи хубинь ажал дээрээ бэшэ, ондоо тээ, культурна ажаһуудалай элдэб эмхи зургаан ба организацинуудтай холбоотой байдаг. Магазин гү, али столовотой, кино гү, али оёдолой мастерскойтой, домоуправлени, музей, поликлиникэ, библиотекэтэй барисаагүй нэгэшье хүн байхагүй. Өөһэдынгөө ажал хэрэгтэ хамаг хүсэ шадалаа, дүй дүршэлөө үгэдэг хэдэн миллион хүнүүд эдэ эмхи зургаануудта ажаллана. Тэдэнэй ажалыень урмашуулха, тэдээндэ анхарал оролдолго хандуулха тон шухала.

КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС ажаһуудалай эрилтэ хангадаг хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэнэй гуримые хаража, гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, коммунальна гэр байрын ажахынуудай, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангалгада сэхэ хабаатай арадай ажахын бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай дурадхал оруулна.

СССР-эй Верховно Соведэй зүбшөөн хэлэлгэдэ тусхайта хуулиин проект табигдана. Тус проект, нүхэд депутадууд, таанадта хубаагдан үгтэхэ. КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС энэ хуулиие бэелүүлхэ талаар тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалба.

Ажалай түлөөһэнэй шэнэ гуримда 18 миллионһоо дээшэ хүн оруулагдахаар хараалагдана, тэрэ тоодо:

— 2 миллион 200 мянган багшанар, арадай гэгээрэлэй 2 миллион 600 мянган бусад хүдэлмэрилэгшэд;

— 500 мянгаһаа дээшэ врачнууд, 1,5 миллионһоо дээшэ медицинскэ сестра, фельдшер, медицинскэ бусад дунда мэргэжэлтэд;

— нэгэ миллион 300 мянга шахуу санитарка, медицинскэ бусад доодо мэргэжэлтэд;

— коммунальна гэр байрын ажахын 2 миллионһоо дээшэ хүдэлмэрилэгшэд;

— худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой 4 миллионһоо дээшэ хүдэлмэрилэгшэд.

Зарим зиндаанай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ талаар хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд дээрэ тогтон хэлэхыемни зүбшөөгыт.

Арадай гэгээрэлэй талаар

Нүхэдүүд, арадай гэгээрэлэй талаар түйлаһан амжалтаараа бидэнэр бултадаа омогорхохо ёһоороо омогорхонобди. Обществын эрилтын ёһоор, шадабариингаа зэргээр хүн бүхэнэй эрдэм һургуулитай болохо бүхы арга боломжо манайда бии болонхой. Тиихэдэ бүгэдэ ниитын заатагүй найман жэлэй һуралсал бэелүүлэгдэжэ байна.

Арад зоной эгээл олоороо эрдэм наука ба соёл культурын оргёл тээшэ дабшаха, эрдэм болбосоролой үүдэ нээһэн үндэһэн гол асуудалые социалис общество шиидхээ гээшэ. Тиигэжэ манай общество түлөөһэгүй һуралсал бэелүүлээд, ургажа ябаһан залуу үетэниие хүмүүжүүлгэ улам ехээр бэе дээрээ даажа абана.

Хараад үзэгты, СССР дотор һүүлэй 25 жэлэй туршада эрдэм болбосоролой хэмжээн ямар ехээр хубилаа гээшэб. 1939 ондо үнгэргэгдэһэн хүн зоной бүхэсоюзна тоо бүридхэлэй мэдээнэй ёһоор, дээдэ болон дунда эрдэмтэй 16 шахуу миллион хүн байгаа һаа, 1964 оной эхеэр тэдэнэй тоо 72,4 миллион гэхэ гү, али 4,5 дахин дээшэлһэн байна. Манай орондо мүнөө ажаллажа байһан хоёр хүн бүхэнэй нэгэниинь дунда гү, али дээдэ эрдэмтэй болонхой.

Советскэ Союз дотор мүнөө үедэ 220 мянган һургуули, 742 дээдэ һургуули, тусхай дунда ба профессионально-техническэ 8 мянга шахуу һургуули хүдэлмэрилнэ. Бүхы түрэлэй һуралсалда 65 шахуу миллион хүн хабаадуулагданхай. Иигэжэ долооһоо дээшэ наһанай гурбан хүн бүхэнэймнай нэгэниинь һуралсана гээшэ. Арадай гэгээрэлэй талаар түйлаһан амжалтаарнай дэлхэйн бүхы заха хизаарнуудай олон миллион хүн зон омогорхон баясана. Социализм байгуулһан манай орондо обществын материальна болон оюун сэдьхэлэй баялигые хүгжөөлгэдэ арадай гэгээрэлэй туһалдагыень арадууд харана.

Шэнэ хүниие хүмүүжүүлхэ гээшэ обществые коммунис ёһоор шэнэдхэн хубилгаха шухалын шухала хэрэг гэжэ партимнай тоолоно. Һургуули арадай соёл культурын үндэһэ һуури болоно. Мүнөө үеын эрхэ байдалда һургуулиин үүргэ улам дээшэлнэ. Хүнэй ажал ябуулгын бүхы һалбаринуудтахи революционно шэнэдхэлгэнүүдэй алдарта эстафетые аха үетэнһөө залуу үетэн дамжуулан абана.

Совет багша — арадай бүхы ажал хэрэгтэ бодото бэеэрээ хабаадалсагша, коммунис обществын хүниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ партиин эдэбхитэй туһалагша мүн. В. И. Ленинэй багшада ямар ехэ сэгнэлтэ үгэдэг байһые мэдэнэбди. Багшын оюун сэдьхэлэй ургалта ба материальна ажаһуудалда ехэ анхарал хандуулха эрилтэ тэрэ табидаг байһан.

Хүн гээшэ һургуулида хэдэн жэл соо һурана, хэдэн багшада ном заалгана. Тиин урган хүмүүжэнэ, үтэлнэшье. Теэд бүхы наһан соогоо һургуулиингаа тухайгаа һайн һайханаар һанажа ябадаг. Бидэнэй хүн бүхэмнай өөһэдынгөө багшанарые зүрхэндөө эгээл дүтэ һанажа ябаха зуураа, тэдэнэй анхарал оролдолгые, абари зангые, һайн һайхан зүбшэлые, шангаар зэмэлһыень мартадаггүй. Тиимэ багша зол хубитай, тэрэнэй хэһэн ажал хүн зоной дунда хэзээдэшье мартагдахагүй.

Сэхынь хэлэхэдэ, өөрынгөө түрүүшын багша Лидия Михайловна Шевченкые ходо дурдажа ябадагби. Тэрэнэй һургаһан һурагшад энэ дэлхэйе зүбөөр харадаг боложо, энэ ажабайдалда ороод, тэрэнээ һайжаруулан хубилгахын түлөө оролдоһон, мүн оролдожоншье байна. Теэд тэдэнэр даруу зантай багшынгаа дали ургуулжа үгэһыень зүбөөр ойлгоно бшуу.

Багша бүхэн иимэ эгээл хүндэтэй шагнал — ондоо хүнүүдэй зүрхэндэ дүтэ һанагдажа ябахаяа хүсэн найдана. Ажал хэрэг тухайнь дуу зохёохоор иимэ багшанар манайда олон гээшэ. Эдэ хүнүүднай даруу һайхан зантай, эрдэм һургуули шудалһан, коммунизмын хэрэгэй түлөө тэмсэлшэдые, ажалша бэрхэ хүнүүдые хүмүүжүүлхэ гэһэн өөһэдынгөө уг зорилгые зүбөөр ойлгоһон хүнүүд гээшэ.

Украинада хүдэлдэг багша Анна Дмитриевна Нестеренко тухай намда хүн хэлэһэн юм. Тэрээндэ Социалис Ажалай Геройн, габьяата багшын нэрэ зэргэ олгогдонхой. Анна Дмитриевна Веробскын интернат һургуулида биологи заадаг. Тэрэнэй һурагшад эрхим һайнаар һуралсажа, ажалай ехэхэн бэлэдхэл абадаг байна. Эндэхи ойр тойроной ажахынуудай хүдэлмэришэд тэрэнэй һурагшадай шадамар бэрхээр, хэрэг ажалаа зүбөөр ойлгодог байһанаар баясадаг юм. Горьковско областиин Бор городой багша Олимпиада Ивановна Чупрова һургуулида 40 жэл хүдэлнэ. Һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө тэрэ правительствын шагналнуудта хүртэнхэй. Энэ багша нэгэ хэшээлдээ үхибүүдтэ хилээмэн тухай хөөрэхэ зууруаа, тарянай хайшан гээд ургадаг, тэрэниие ургуулхын тула хүнүүд хэды шэнээн ажал хэдэг бэ гэжэ тон ойлгосотойгоор хэлэжэ үгэдэг. Энэ урогтонь байлсаһан ехэ хүнүүд урмашан баясажа, тэрэ урогыень хилээмэн тухай домог гээд нэрлэһэн байна. Он жэлнүүд үнгэрхэшье юм бэзэ, һурагшадынь энэ урогойнгоо зарим талыень мартаашье һаа, хилээмэндэ, мүн тэрэниие ургуулдаг хүнүүдэй арюун ажалда хүндэтэйгөөр хандаха байһанаа бүхы наһан соогоо мартахагүй.

Коммунист Иван Федорович Раздымалин һургуулида 20 жэлдэ хүдэлмэрилнэ. Тэрэ Воронежско областиин Костенскиин дунда һургуулиин үйлэдбэриин һуралсалай талаар инструктор юм. Энэмнай бэлиг шадабари ехэтэй, һаяхан хүдөө ажахын наукануудай кандидат болоһон, залуу үетэнэй жэшээ абамаар хүн—эрдэмтын ухаае шадамар бэрхэ гарай хүсэнтэй нэгэдүүлһэн багша. Тариан ажалда, техникэдэ, эрдэм һургуулида дуратай байһанаараа һурагшадаа һонирхуулжа шададаг.

Ростовой нэгэдэхи һургуулиин директор ба химиин багша Елена Григорьевна Токарева гансахан һурагшадайнгаа дунда бэшэ, харин багшанарай дунда эрхим жэшээ харуулдаг хүн. Оронойомнай олон заха хизаарһаа арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд дүй дүршэлтэйнь танилсахая энэ һургуулида ерэдэг болонхой.

Һайнаар ажалладаг багшанарай нэрээр һонирхожо эхилхэдэмни, намда тон олон хүнүүдые нэрлээ. Тэдэнэй гансахан фамилиень дурдаад гараха болоо һаа, хэдэн час соо хэхэ элидхэлдэ багтахагүй. Энэмнай тон һайшаалтай хэрэг, нүхэдүүд: һайнаар хүдэлдэг багшанар олон байха бүреэ, бүри олон бэрхэ хүнүүдые, һайн залуу эрхэтэдые, үнэн сэхэ коммунистнуудые хүмүүжүүлхэл.

Гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһые дээшэлүүлгэ хадаа тэдэнэй ажабайдал ба ажаһуудалые һайжаруулха хэрэгтэ табигдадаг анхаралай шэнэ гэршэ болоно.

Арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһые дунда зэргээр 25 процент, зарим зиндаанай хүдэлмэрилэгшэдтэ, жэшээнь, ясли болон саадуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салингые дунда зэргээр 40 шахуу процент нэмэхээр хуулиин проект соо хараалагдана. Арадай гэгээрэлэй ба культурна гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй салингай нэгэ жэл соо нэмэхэ нэмэлтые абажа үзэхэдэ, орон доторнай хамта дээрээ нэгэ миллиардһаа дээшэ түхэриг болоно. Энэмнай 1940 ондо хүдэлжэ байһан гэгээрэлэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэндэ гаргашалагдажа байһан мүнгэнэй хэмжээтэй адли болоно. Иигэжэ гүрэмнай ажалай түлөөһэндэ ехэ хэмжээнэй мүнгэ нэмэжэ һомолбо.

Энээнэй урда тээ дээдэ һургуули дүүргэһэн багшанар эхин классуудай һургуулида ажаллахадаа, дунда эрдэмтэй багшын абадаг салинтай байһан. Тиимэһээ мэргэжэл һайнтай багшанар эхин классуудһаа болижо, ахалагша классуудта заахые оролдодог байгаа. Техникумүүдэй, профессионально-техническэ училищинуудай юрэнхы эрдэмэй багшанар дунда һургуулиин багшанарһаа бага салин хүлһэ абадаг байна. Теэд аляаданьшье ажалайнь түхэл адлирхуу, бултанданьаб адли эрилтэ табигдадаг байна. Мүнөө хүдөөгэй һургуулиин багшын салин городой һургуулиин багшынхиһаа бага гээшэ. Энэ илгаань шэнэ хууляар усадхагдахань.

Өөһэдынь эрдэм болон педагогическа хүдэлмэриин стажые хараада абан, городой, хүдөөгэй һургуулинуудай, мүн тусхай дунда ба профессионально-техническэ һургуулинуудай багшанарай ажалай түлөөһые адли хэмжүүртэй болгохые хуулиин проект соо дурадхагдана.

Багшанарай салин хүлһэнэй мүнөөнэй, мүн дурадхагдажа байһан проектын гол тоо баримтануудые харуулхамни.

	Мүнөө түлэгдэдэгынь	Шэнэ хуулиин проектээр түлэгдэхэ байһаниинь
5 жэл болотор хүдэлжэ байһан дээдэ эрдэмтэй багшанар		
а) Түрүүшын дүрбэн классуудта		
хүдөөдэ	52	80
городто	57	80
б) V—VII классуудта		
хүдөөдэ	63	80
городто	69	80
в) VIII—XI классуудта		
хүдөөдэ	66	80
городто	71	80
5-һаа 10 жэл хүрэтэр хүдэлжэ байһан дээдэ эрдэмтэй багшанар		
хүдөөдэ	57—71	90
городто	63—76	99
10-һаа 25 жэл хүрэтэр хүдэлжэ байһан дээдэ эрдэмтэй багшанар		
хүдөөдэ	63—76	100
городто	69—85	100
25-жэлһээ дээшэ хүдэлжэ байһан дээдэ эрдэмтэй багшанар		
хүдөөдэ	98—118 (пенситэйнь хамта)	137
городто	106—131 (пенситэйнь хамта)	137

Энээн дээрэ үшөө юу нэмэхэб гэхэдэ, багшанар классуудые хүтэлбэрилһэнэйнгөө, мүн һурагшадай бэшэмэл хүдэлмэри шалгаһанайнгаа түлөө нэмэлтэ түлөөһэ абаха. Тиигэжэ хүдэлмэриин стажые хараада абалсан, һарадаа 85—160 түхэриг хүрэтэр салин абадаг болохо юм.

Эхин классуудай һургуулинуудай педагогическа дунда эрдэмтэй багшанар салин хүлһэн дээрээ дунда зэргээр 30 процент нэмэлтэ түлөөһэ абаха байна.

Һургуулинуудай нэгэдэхи — дүрбэдэхи классуудай багшанар неделидээ һуралсалай 24 час хүдэлхэ, һургуулинуудай табадахи — арба нэгэдэхи классуудай, мүн тусхай дунда болон профессионально-техническэ һургуулинуудай багшанар неделидээ 18 час хүдэлхэ хараатайгаар шэнэ хэмжээнэй салин хүлһэн тогтоогдонхой. Һуралсалай олон частай байха тума салин хүлһэнэйнь дээшэлхэ байһаниинь ойлгосотой бэзэ.

Гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэнэй шэнэ гурим тухай хэлэхэ зуураа, үшөө нэгэ асуудал дээрэ тогтохо хүсэлэнтэйб. Эндэ багшанарай пенси тухай хэлэгдэхэ байна.

Мүнөө үедэ багшанар 25 жэлдэ хүдэлһэнэйнгөө һүүлээр олон жэлдэ хүдэлһэнэй түлөө пенси абадаг гээшэ. Хүдэлжэ байһаншье, мүн хүдэлхэ ёһотой стажайнгаа хүсэһэнэй һүүлээр хүдэлхэеэ болиһоншье хүнүүдтэ пенси түлэгдэнэ. Салин хүлһыемнай ехэ болгоһоной һүүлээр олон жэлдэ хүдэлһэнэй түлөө пенси түлэхэ асуудал хайшан гээд шиидхэгдэхэб гэжэ олохон багшанар һонирхохо байха. Энэ ушарта багшанарай интересүүд бүримүһэн сахигдаха байха гэжэ мэдээсэхэ байнаб. Хүдэлдэггүй багшанарта олон жэлдэ хүдэлһэнэйнь түлөө пенси түлэхэ мүнөө үеын гурим тэрэл хэбээрээ үлөөгдэхэ юм. 25 жэлдэ хүдэлһэнэйнгөө һүүлээр багшалжа байха багшанар тухай хэлэхэ болоо һаа, мүнөө түлэгдэжэ байһан гуримай ёһоор пенситээ хамта абадаг салин хүлһэндэнь орходоо тэдээндэ улэмжэ ехэ салин хүлһэн тогтоогдохо байна.

Тиимэ болохолоороо, олон жэлдэ хүдэлһэнэй түлөө абадаг пенсиһээнь салин хүлһэниинь ехэ байха болоно. Ушар иимэһээ хүдэлжэ байһан багшанарта тиимэ пенси тогтооһоной хэрэггүй болошоно ха юм. 25 жэлһээ дээшэ хүдэлһэн стажтай багшанарта шэнэ салин хүлһэ тогтоохоодо, тэдээндэ нэмэлтэ ашаг олзо олгохо бшуу— пенсидэ гараха наһа гүйсэхэдөө, тэдэнэр дээшэлүүлэгдэһэн шэнэ салин хүлһэнһөө наһатай болоһоной түлөө пенси абаха, тиигэжэ энэ пенсиинь хэмжээн ехэ болохо бшуу.

Клубуудай, музейн, олониитын библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй, һургуулинуудай, һургуулида ороодүй үхибүүдэй болон соёл гэгээрэлэй эмхи зургаануудай техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэн мүн лэ нилээд дээшэлхэ байна.

Багшанарай, мүн гэгээрэлэй, соёл культурын бусад хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлһэн ушар һургуулинуудые мэргэжэл шадабаритай кадрнуудаар улэмжэ һайнаар хангаха, һуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгтэ нүлөөлхэ бшуу.

Общество дотор багшын нэрэ хүндын дээшэлхэ тума, улам бүри олон залуушуул һайн һайхан энэ мэргэжэлдэ өөрыгөө зорюулха дура хүсэлтэй болохо бшуу. Эрхимүүдэй эрхим залуушуулые, хүүгэдтэ дуратай, халуун зүрхэ сэдьхэлтэй, һүбэлгэн ухаансар залуушуулые багшын арюун һайхан мэргэжэлдэ анхаралтайгаар бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Совет Эхэ орондоо инаг дуратайгаар, арад зоной аша туһада ажаллаха дуратайгаар хүүгэдые болбосоруулжа шадамаар лэ эрдэм һургуулитай, ушар ёһо һайн мэдэхэ, абари зангайнгаа талаар арюун сэбэр хүнүүд совет хүүгэдые хүмүүжүүлхэ ёһотой.

Ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае улам бэхижүүлхэ тухай Верховно Соведэй баталан абаһан хуули арадай гэгээрэлэй гуримые бүри нарижуулан һайжаруулһан байна. Залуу үетэнэй һуралсалые ашаг туһатай ажалтай холбохо тухай Ленинэй гайхамшагта үзэл бодол энэ хуулиин үндэһэ һууринь болоо һэн. Дунда һургуулида һуража, дүрбэн тэгшэ эрдэм мэдэрэлтэй болоһон хүбүүд, басагад ажаллаха бүрэе һайн бэлэдхэлтэй боложо, ажабайдалай зам дээрэ гарана.

Энэ хуулиин баталан абтаһанаа хойшо табан жэл үлүүтэй саг үнгэрөө, ехэ дүй дүршэлтэй болологдоо. Мүнөө энэ дүй дүршэлые шудалха хэрэгтэй болобо. Тиигээд юрэнхы эрдэмэй һургуулида тон һайнаар һургажа байгаад, һуралсалые олониитэдэ ашаг туһатай ажалтай холбохо ёһо гуримай үндэһэ һуури дээрэ арадай гэгээрэлэй гуримые улам саашаданьнарижуулан һайжаруулха хэмжээнүүдые мүн лэ һанаашалха хэрэгтэй болологдоод байна. Урдань байһан фабрично-заводской һургуулинуудай түхэлтэйгөөр тиимэрхүү дунда һургуулинуудые городууд болон хүдөө нютагуудта эмхидхэхэ тухай, ажалһаа һамшангүйгөөр залуушуулай дүүргэжэ дунда һургуулитай болохын тулада ёһоор таатай зохид эрхэ байдал байгуулха тухай асуудалнууд мүнөө шиидхэгдэхэ болоно. Һургуулинуудай һуралсалай-материальна бааза бэхижүүлхэ, олон халаанда хэшээлнүүдые үнгэргэхэ ябадал усадхаха, дунда һургуулида, мүн профессионально-техническэ училищинуудта һураха һуралсалай болзор зарим тэды хороохо тухай бодомжолхо, һургуулида ороодүйшүүлэй эмхи зургаануудые, һургуулинууд, утадхагдаһан үдэртэй бүлэгүүд болон хүүгэдые олониитын хүмүүжүүлхэ бусад дүршэл аргануудые бүри үргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэй.

Арадай гэгээрэлые улам һайжаруулха асуудалнуудые тусхайлан нэгэ ража үзэмөөр. Арадай гэгээрэлэй асуудалнуудаар үшөө нэмэлтэ шиидхэбэринүүдые саашадаа абахын тулада партиин Центральна Комитет, Советскэ правительство һургуулинуудай шэнэдхэн хубилгаһанай дүй дүршэл шэнжэлэн үзэжэ байна.

Залуу үетэниие һургаха шанар дээшэлүүлхэ, тэдэниие хүмүүжүүлхэ талаар гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ харюусалгатай зорилгонууд табигданхай. Арюун һайхан эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө ажалаар эрхим хубитаяа тэдэнэй оруулха байһандань һэжэглэлтэгүй.

Элүүрые хамгаалха талаар

Нүхэд депутадууд!

Бүхы улад зониие ямаршье түлбэригүйгөөр медицинскэ талаарнь хангадаг болоһон ушар Советскэ Союз дотор социалис революциин түйлаһан асари ехэ амжалта мүн болоно. Манай медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд бүхы совет хүнүүдтэеэ хамта зэргэ жагсан, шэн габьяатайгаар ажаллана. Врач, фельдшер, медицинскэ сестра, эм домшон, санитарка, медицинскэ бүхы хүдэлмэрилэгшэд хүнэй бэеын элүүр энхэ байдал тухай анхардаг шуу.

Социалис экономикын хүгжэн дэбжэхэтэй хамта, арад зоной һуудал байдалай, соёл культурын дээшэлхэтэй, ажаллаха эрхэ байдалай һайжархатай хамта, тэрэшэлэн медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй ажал ябуулгын, мүн медицинскэ эрдэм наукын түйлаһан амжалтануудай ашаар манай орон дотор улад зоной бэеын элүүр энхэ байдал саг үргэлжэ һайжарна, үбшэлхэ ябадал хороогдоно, бүхы дээрээ хүн зоной, хүүгэдэй наһа бараха ушар бага болоно. Революциин урда тээ түрэһэн бүхы үхибүүдэй 43 процентнь 5 наһа гүйсэнгүй үхэдэг байгаа. Ондоогоор хэлэхэдэ, табатай болонгүйгөөр бүхы хүүгэдэй хахадынь шахуу үхэдэг байһан. Харин мүнөө эды шэнээн наһатай үхибүүдэй үхэһэниинь 4,3 процент хүрэтэроо доошоо ороо. Хүнүүдэй дунда зэргээр үндэр наһа наһалалгын хэмжээн ехэ болоо, урдань арад зондо түйлай ехэ хохидол ушаруулжа байһан хүшэр хүндэ олохон үбшэн сүм үгы хэгдээ. Революциин урда тээ хүнүүдэй эгээл олоор үхэдэг байһан манай орон һүүлшын жэлнүүдэй туршада соо дэлхэй дээрэ эгээл лэ үсөөнөөр хүнэй наһа барадаг орон болоо.

Гүрэн хадаа эмнэлгэ һэргылэлгын эмхи зургаануудай барилгада, медицинскэ кадрнуудые бэлэдхэхэ, тэдхэхэ хэрэгтэ түйлай ехэ мүнгэ зөөри гаргашалдаг. Советскэ Союзайхидал адли тиимэ олон эмнэлгын зургаанууд, тиимэ олон медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд дэлхэй дээрэ хаанашье үгы юм. Элүүрые хамгаалгын, социальна хангалгын болон бэе махабадай, соёлой зургаануудта 4 миллион үлүүтэй хүдэлмэрилэгшэд хүдэлжэ байдаг. Манай орон дотор 500 мянга гаран врачнууд гэхэ гү, али дэлхэй дээрэхи бүхы врачнуудай дүрбэнэйнь нэгэ хуби, 1,5 миллион үлүүтэй дунда зэргын мэргэжэлтэй медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд болон 100 мянга гаран фармацевтнүүд хүдэлдэг. США, Англи, Франци, Баруун Германи гэхэ мэтэ ехээр хүгжэнги капиталис оронуудайхида орходоо СССР-эй хүн зон үлүү олон врачнуудаар хангагданхай.

Ажалшадай мэдэлдэ олон тоото санаторинууд, амаралтын байшангууд, профилакторинууд, аяншалгын баазанууд болон стадионууд үгтэнхэй. Эдэ бүгэдэ үбшэлхэ ябадалые хороохо, бэеын элүүрые һайжаруулха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ нүлөөлнэ бшуу.

Ажалшадай элүүр энхэ байдал сахин хамгаалха хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулжа байдаг хүнүүдые манай арад үндэрөөр сэгнэдэг.

Дмитрий Николаевич Линьков хорин табан жэлдэ хүдөөгэй врачаар хүдэлжэ байдаг, тэрэнэйнгээ хорин жэлдэнь Москвагай областиин Ступинскэ районой Отрадненскэ хүдөөгэй участково больницада хүдэлһэн байха. Хирург, коммунист нэрэ зэргэтэй энэ хүмнай хүдөөгэй больницын эрхэ байдалда хорин жэлэй турша соо хүдэлхэдөө, гурба мянга шахуу операцинуудые, тэрэ тоодо орёо хүндэ олон операцинуудые хээ. Үдэртөөшье, һүниндөөшье, харалган бүрэлгэндэшье энэ хүмнай үбшэлһэн хүнүүдые ябагаар ошожо үзэдэг, холынишье тосхонуудта ошодог—тиимэһээ участогайнь бүхы улад зон бага ехэгүй өөрынгөө докторые мэдэдэг шуу. Энэ хүмнай районно Соведэй депутат, элүүрые хамгаалгын талаар саг үргэлжын комиссиин түрүүлэгшэ юм. 1962 ондо Россиин Федерациин габьяата врачай нэрэ зэргэ тэрээндэ олгогдоо һэн.

Һайн һайхан үгөөр дурдан хэлэлтэй үшөө нэгэ врач тухай хэлэхэ байнаб. Екатерина Яковлевна Баранова арбан табан жэлэй хугасаа соо Новгородто үхибүүдые аргалдаг участогай врачаар хүдэлнэ. Энэ врачые үхибүүдшье, ехэшүүлшье баһал мэдэдэг, танидаг. Энэ хүмнай амарха сагаа оройдоошье тоодо абадаггүй, сагай уларилай ямаршье байхада, ямаршье эрхэ байдалда үбшэлһэн үхибүүндэ туһаламжа хүргэхэеэ ошодог юм. Екатерина Яковлевна иимэ байдал түйлаанхай: тэрэнэй даадаг участогта үхибүүдэй дунда халдабарита үбшэнүүд огто үгы хэгдэнхэй. Ужам һайхан сэдьхэлтэй байһанайнь түлөө, һайн һайхан ажал хэрэгүүдэйнь, гүнзэгы эрдэм һургуулитай байһанайнь түлөө арад зон тэрэниие магтадаг. Екатерина Яковлевнада һаяхан РСФСР-эй габьяата врачай нэрэ зэргэ олгогдоо һэн.

Куйбышевскэ областиин Елшанка тосхоной врач Михаил Дмитриевич Савельев арад зондоо алба хэлгын гайхамшагта үльгэр жэшээ харуулна. Хорин табан жэл үлүүтэй саг соо энэ хүн хүдөөгэй больницада ажаллаһан. Суг ажалладаг бишыхан, зүгөөр эб найртай эетэй коллективтэеэ хамта Елшанкадахи больницые элүүрые хамгаалгын жэшээтэ пункт болгонхой. Энэ больница тухай баярламаар магтадаг дар суу таранхай.

Врачнуудай, фельдшернүүдэй, медсестрануудай болон санитаркануудай гансал эрхим һайн шадабари мэргэжэлтэй бэшэ, мүн ужам тэнюун сэдьхэлтэй хүнүүдэй олон олон нэрэнүүдые би дурдажа болохошье байгааб.

Салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай Верховно Соведэй үзэмжэдэ табигдажа байһан дурадхалнууд хадаа элүүрые хамгаалдаг хүдэлмэрилэгшэд тухай парти, правительствын гаргадаг анхарал оролдолгынь шэнэ гэршэ мүн болоно.

Ямар зургаанда мэдэлтэй байнаб, тэрээнһээнь дулдыдангүйгөөр элүүрые хамгаалгын, физкультура ба спортын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ, мүн ажалай түлөөһэнэй нэгэн адли эрхэ байдал тогтоохо ябадал, тэрэшэлэн зарим категориин хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэнэй хоорондо бүри зүб тэнсүүри тогтоохо ябадал хуулиин проект соо хараалагданхай. Элүүрые хамгаалгын, социальна хангалгын, физкультура ба спортын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн дунда зэргээр 23 процентээр нэмэхэ байна. Тэдэнэй абадаг салин хүлһэн дээрэ нэмээгдэхэ мүнгэнэйнь ниитэ тоо 650 миллион түхэриг болохо юм.

Медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэн тэдэнэй хүдэлмэриинь стаж болон дүй дүршэлһөө дулдыдуулагдан табигданхай. Олон жэлэй стажтай врачнуудта бүри ехэ салин тогтоогдонхой.

Хуулиин проект соо хараалагдаһан салин хүлһэнэй хэмжээн иимэ байна, нүхэдүүд.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта).

*) Түгэсхэл. Эхининь манай газетын июлиин 14-нэй номерто

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной июлиин 15.

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэн элидхэл

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 2-дохи нюурта).

	Мүнөө түлэгдэжэ байһаниинь	Шэнэ хуулиин проектээр түлэгдэхэнь
...цинскэ хүдэлмэриин ...л хүрэтэр стажтай		
...ой больницада, поликлиникэдэ ...хэдөө	72,5	90
...гэй районно больницада ...хэдөө	75,0	100
...гэй участково больницада ...хэдөө	75,0	105,0
...һаа 10 жэл хүрэтэр стажтай		
...ой больницада, поликлиникэдэ ...хэдөө	80,0	100,0
...гэй районно больницада ...хэдөө	83,0	110,0
...гэй участково больницада ...хэдөө	83,0	115,0
...-һаа 25 жэл хүрэтэр стажтай		
...ой больницада, поликлиникэдэ ...хэдөө	95,0	110,0
...гэй районно больницада ...хэдөө	98,0	120,0
...гэй участково больницада ...хэдөө	98,0	125,0
...-һаа 30 жэл хүрэтэр стажтай		
...ой больницада, поликлиникэдэ ...хэдөө	108,0	125,0

...дөөдэ хүдэлһэн 25 жэлһээ дээ- ...хүдэлмэриин стажтай, городто ...һэн 30 жэлһээ дээшэ хүдэлмэ- ... стажтай байхадань, салин хүл- ...хэмжээн пенситээ хамта мүнөө ...түхэриг болоно. Хуулиин проек- ...ёһоор, эдэ врачнуудай шэнэ са- ...хүлһэн һарадаа 165—170 тү- ...г байхаар хараалагдана.

...адабари мэргэжэлэй эгээн дээдэ ...оритой үлэмжэ шадамар бархэ ...нуудай даажа байһан тушаалай ...нгые һарадаа 30 түхэригөөр нэ- ... гэжэ хараалагдана. Энэ ушар- ...5 жэлһээ дээшэ стажтай хүдөө- ...врачай салин, мүн 30 жэлһээ ... стажтай городой врачай са- ...195—200 түхэригтэ хүрэхэ юм. ...үнда зэргын мэргэжэлтэй ба бага ...эжэлтэй медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн мүн лэ дээшэлүүлэгдэхэнь. Хэрбээ мүнөө фельдшернүүд хүдэлмэриингөө стажай зэргээр 50-һаа 70 түхэриг хүрэтэр тушаалай салин абадаг һаа, тиигээд 25—30 жэлһээ дээшэ хүдэлмэриин стажтай болоод абадаг пенсиинь хамталхада, 98 түхэриг абадаг байгаа һаа, харин мүнөө тэдээндэ һарын 65-һаа 110 түхэриг хүрэтэр салин тогтоогдохонь. Медицинскэ сестранууд 45-һаа 67 түхэриг хүрэтэр абадаг салингайнгаа орондо, мүн пенситээ хамта 94 түхэригэй орондо 60—110 түхэриг хэмжээнэй салинтай болохо юм. Санитаркануудай тушаалай салин 35—45 түхэригһөө 45—50 түхэриг хүрэтэр ехэ болгогдохонь. Халдабарита үбшэнэй, уушханай ханяаданай болон ажаллахада бүри хүндэ эрхэ байдалтай бусад отделенинүүдтэ хүдэлдэг медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй салин үшөө 15 процентээр нэмэгдэжэ түлэгдэхэ болохо юм.

Олон жэлдэ хүдэлһэнэй түлөө врачнуудта түлэгдэхэ пенси багшанарайхида адляар тиимэ гуримаар түлэгдэхэ байна.

Врачнуудай болон медицинскэ бусад хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлһэн ушар совет зоной элүүрые хамгаалха ябадал улам саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ туһа нэмэри болохо бшуу. Улад зоной медицинскэ хангалгые саг үргэлжэ һайжаруулха хэрэг эрдэм наукын мүнөө үеын туйлалтануудые бүри үргэнөөр хэрэглэхэ, үбшэнүүдые эмшэлхэ үрэ ехэтэй онол аргануудые бэдэрхэ, нэбтэрүүлхэ, үбшэнүүдые һэргылэн аргалха талаар хэмжээнүүдые бэелүүлхэ гэһэн эрилтэ табина. Зүрхэ-һудаһанай, вируснэ үбшэнүүдые эмшэлхэ асуудалнуудые шиидхэхэ, рак үбшэнэй бии болодог шалтагаануудые тайлбарилха, тэрэниие һэргылхэ, аргалха хэмжээнүүдые зохёохо асуудалнуудта онсо анхаралаа хандуулха шухала.

Элүүрые хамгаалгын, медицинскэ эрдэм наукын хэрэглэмжые хангахын тулада медицинскэ промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд мүнөө үеын шэб шэнэ медицинскэ аппаратура, инструментнүүд болон эмнэлгын шэнэ эм домуудые үйлэдбэрилхэ уялгатай.

Арад зоной дунда санитарно-гигиенын эрдэм ухаа үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хүдэлмэри эмхидхэхэ гэзшэ айхабтар шухала. Медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд имагтал эрдэм наукын шэб шэнэ туйлалтануудые шудалаад һууха бэшэ, мүн ажалшадые медицинскэ эрдэм мэдэрэлээр зэбсэгжүүлхэ, городуудай болон хүдөө тосхонуудай ариг сэбэр байдалынь улам һайжаруулхын тулада улад зониие, ниитын организацинуудые үргэнөөр хабаадуулха үүргэтэй.

Медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй һайн һайхан ажал үндэрөөр сэгнэхэ зуураа, тэдэнэр улад зоной медицинскэ хангалгые али болохоор һайжаруулхын тулада бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэрэлээ элсүүлхэ бэзэ гэжэ манай парти, правительство батаар найдана.

Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой талаар

...удалдаа наймаанай, ниитын эдеэ ...ой хүдэлмэрилэгшэдэй салин ...ээ дээшэлүүлхэ тухай асуудалда ...омни.

...оциалис байгуулалта хадаа арад ... алба хэхээр худалдаа наймаае ...эхэн табяа, тэрэнэй хүгжэлтые ...ествын аша хэрэгүүдтэ зорюулаа. ...шын 10 жэлэй турша соо худал- ...наймаанда, ниитын эдеэ хоолдо ...эд ехэ хубилалтанууд болоо. Про- ...ленна болон эдеэ хоолой эд то- ...ууд хэды шэнээн ехээр худалдаг- ...г болооб гэжэ энээнэй урда тээ ...гдээ һэн. Мүнөө үдэр бүхэндэ хэ- ...арбаад миллион хүнүүд ниитын ... хоолоор хангагдажа байдаг. Эд ...эглэгшэдэй кооперациин үүргэ ...элнэ, ажал ябуулгань улам үр- ...нэ.

...овет худалдаа наймаае улам саа- ...ань хүгжөөхэ, магазинууд, столо- ...удые бүри олошоруулха, худал- ...наймаанай шэнэ онол аргануудые ...жөөхэ, хүн зониие улам һайнаар ...адаг болохо зорилгонуудые бэе- ...лхэ ябадал худалдаа наймаае мэр- ...эл шадабаритай кадрнуудаар бэ- ...үүлхэһээ, тэдэниие материальна ...арнь бүри һайнаар урмашуул- ...аа нилээд горитойгоор дулдыда- ...байна.

...удалдаа наймаанай хүдэлмэри- ...эдэй салин хүлһые дунда зэргээр ...процентээр, ниитын эдеэ хоолой ...элмэрилэгшэдэйхиие дунда зэргээр ...процентээр дээшэлүүлхэ гэжэ Хуу- ...н проект соо хараалагданхай. Ху- ...эй эд хэрэглэгшэдэй кооперацида ...н хүлһэн һураггүй горитойгоор ... болохо юм.

...эл соо түлэгдэхэ мүнгыень тооло- ...гаргахада, худалдаа наймаанай ба ...ын эдеэ хоолой хүдэлмэрилэгшэд- ...550 миллион шахуу түхэриг нэмэ- ...түлэгдэхэ болоно.

...удалдаа наймаанда, ниитын эдеэ ...до түлэгдэхэ ажалай түлөөһэн ...эһэн хүдэлмэриинь хэмжээгээр, ...нэй хүшэр хүндынь зэргээр тү- ...дэг болохо. Поварнуудай, кон- ...ернүүдай болон ниитын эдеэ ...лой бусад хүдэлмэрилэгшэдэй та- ...на салин хүлһэнэй хэмжээн, ту- ...лхада, эдеэ хоолой промышлен- ...ьда мүнөө түлэгдэжэ байһан ...жээндэ хүргэгдэхэ юм. Эд хэрэг- ...эдые һайнаар хангажа байгаад, ...бараанай эрьесые ехэдхэһэнэй тү- ... эдеэ хоол амтатай, шанартайгаар ...эдхэһэнэй түлөө салин хүлһэн соо ...эгдэхэ шангуудай удха шанар ...шалхэ байха.

...1961 ондо гүрэнэй худалдаа най- ...най магазинуудта, тэрэшэлэн го- ...уудта хүдөө ажахын продуктнуу- ... худалдадаг эд хэрэглэгшэдэй коо- ...ациин магазинуудта хүдэлдэг най- ...лагшадай салин дунда зэргээр 50 процентээр дээшэлүүлэгдэһэн байгаа. Жэлэй хараанда бодожо тоолоходо, энэ хэрэгтэ 130 миллион гаран түхэриг хэрэгтэй болоо һэн. Мүнөө наймаалагшадай салин шэнээр зарим тэды дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана, энэ хэрэгтэ үшөө 100 миллион түхэриг таһалагдахань. Наймаалагшадай салин гүрэнэй худалдаа наймаандашье, мүн эд хэрэглэгшэдэй кооперацидашье нэгэн адли хэмжээтэйгээр тогтоогдохо байна.

Худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй материальна һуудал байдал һайжаруулха тухай хэлэхэ зуураа, худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой эмхидхэл тушаа нэгэ хэды ажаглалта хэхэ хүсэлэнтэй һэм. Арад зоной хэрэглэдэг эд бараанай саашадаа улам ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болоһон ушар, эд бараанай шанарта, худалдаа наймаагаар хангалгада бүри ехэ эрилтэнүүдэй табигдадаг болоһон ушар энэ һалбарида хүдэлдэг хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ үшөө орёо ехэ зорилгонуудые табина. Манай үе сагта хуушан гуримаараа, эд бараа хайша хэрэгээр хубаарилха аргаар наймаалжа болохогүй.

Городуудта, хүдөө нютагуудта мүнөө тусхай мэргэжэлтэй болоһон худалдаа наймаанай нэгэдэлнүүд— удаан саг соо хэрэглэгдэхэ эд бараа наймаалха фирмэнүүд бии болоно байнхай. Тэндэ хэдэн тусхай мэргэжэлтэй болоһон магазинууд нээгдэжэ, эд бараа ехээр наймаанда гаргаха, промышленна предприятинуудтай сэхэ холбоо барисаа тогтоохо арга боломжо бии болоно. Тус тус фабриканууд, заводууд, комбинадуудай фирменнэ магазинууд мүн лэ байгуулагдана. Энэ хадаа совет худалдаа наймаа хүгжөөлгэдэ һайнаар нүлөөлнэ. Эдэ магазинууд өөһэдынгөө имагтал гаршагаар бэшэ, мүн бодото ажал хэрэгээрээ фирменнэ магазинууд байха ёһотой.

Худалдаа наймаанай мүнөө үеын шэнэ онол аргануудые хэрэглэнгүйгөөр ажалшадые улам һайнаар хангадаг болохын аргагүй бшуу. Эд бараа дэлгээн харуулжа байгаад, түхэл түхэлөөрнь наймаалха тухай, хүнүүдэй гэртэнь захил абаха, бүд эсхэхэ хэрэг эмхидхэхэ болон хүнүүдэй бэедэ хубсаһыень тааруулжа үгэхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ. Тиигээд магазинуудта болон столовонуудта хүн зоной өөрөө өөрыгөө хангаха гурим баһал бии ха юм. Өөрыгөө һайн талаһаань харуулһан худалдаа наймаанай эдэ бүхы онол аргануудые саашадаашье нарижуулан һайжаруулха, үргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй.

Олохон городуудта, хүдэлмэришэдэй тосхонуудта, хүдөө нютагуудта магазинууд, столовонууд, ажаһуудалай предприятинууд үшөөл үсөөн байһаар. Тиихэ зуура хэдэ хэдэн республиканууд, областьнуудта худалдаа наймаанай предприятинуудые олоор бариха түсэбүүд дүүргэгдэнэгүй. Байрын шэнэ гэрнүүдтэ, бүхэли кварталнуудта хүнүүдэй олонхи ушарта нүүжэ ороод байхадань, харин магазинууд, столовонууд ба ательенүүд баригдажа үшөө дүүргэгдээгүй байдаг юм. Гэр байрын байшангуудай баригдажа дүүргэгдэхэтэйнь нэгэн хамта худалдаа наймаанай болон ажаһуудалай предприятинуудай заабол ашаглалгада үгтэдэг байхаар лэ гурим тогтоохо хэрэгтэй.

Ажалшадые хангажа байха гэһэн шухала, ехэ хэрэг худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой хүдэлмэрилэгшэдтэ даалгагданхай. Тэдэнэй дилэнхи олонхинь өөһэдынгөө уялгануудта үнэн сэхээр хандадаг. Гэбэшье худалдаа наймаа эмхидхэхэ хэрэгтэ дутуу дунданууд үшөөл олон. Худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдые шэлэн олохо, хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаха ёһотой. Худалдаа наймаанай кадрнуудые шэлэн олохо хэрэгтэ анхаралаа һуладуулаад лэ байхада, элдэб эсын зайгуулшад, жүүлигүүд һамбаашалдаг байха юм. Худалдаа наймаанда үзэгдэдэг хуули буса ябадалнуудые усадхаха хэрэгтэ ниитын хиналта туһалха уялгатай.

Совет хүнүүдэй ажаһуудалые коммунис үндэһэ һуури дээрэ шэнэдхэн хубилгаха хэрэгтэ ниитын эдеэ хоол горитой үүргэ дүүргэхэ байна. Столово, кафе, закусочна, гэр байрын кухнинуудые улам олошоруулха хэрэгтэй, тиигээд гол шухалань юуб гэхэдэ, амтатай эдеэ хоол ажалшадай эдидэг болохо, тэдэниие түргөөр, һайнаар хангадаг болохо тухай анхарха хэрэгтэй бшуу. Амта шэмынгээ, элдэб янза байдагайнгаа талаар, мүн дурладаг эдеэ хоолоорнь хангаха талаар обед бэлэдхэлгын шанар һайжаруулжа байгаад, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые улам олон болгохо бүримнай хүн зон жэшээгүй олоороо столово, кафе, ресторануудта эдеэлдэг болохо байна. Энэ хадаа эхэнэрнүүдэй гэртээ хэдэг ажалые хүнгэдхэхэ һэн, ажалда болон ниитын ажал ябуулгада хабаадалсаха арга боломжо тэдээндэ олгохо, гэр байрануудтахи ариг сэбэрые һайжаруулгада нүлөөлхэ һэн.

Худалдаа наймаан, ниитын эдеэ хоол бүхы ажалшадта амин шухала удха шанартай. Худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэриие саг үргэлжэ анхаралдаа абаад байха, совет хүнүүдые һайнаар хангадаг болохыень туйлажа байгаад, тэдээндэ туһалха гээшэ партийна, советскэ, профсоюзай, комсомолой ба ажахын организацинуудай уялга мүн.

Гэр байрын-коммунальна ажахын болон хүн зоной ажаһуудалые хангаха талаар

...оветскэ Союз доторнай асари ехэ ... байрын барилга хэгдэнэ, хэдэн ...аад шэнэ хото городууд болон ...элмэришэдэй посёлогууд бии бо- ...о.

...һүүлэй арбан жэл соо хамта 634 ...лион дүрбэлжэн метр талмайтай ...рын шэнэ гэрнүүд баригдаа. Тэ- ...най сэрэгэй урда тээхи 1940 он- ...Советскэ Союз дотор хото горо- ...дта болон городой түхэлтэй посё- ...уудта бии байһан бүхы гэр бай- ... жасаһаа 1,5 дахин ехэ болоно. ... арбан жэл соо 364 городто водо- ...вод баригдаа, 820 городто газ бии ...гдоо, мүн хубсаһа оёдог, хубсаһа угаадаг мастерскойнуудай болон улад зониие коммунальна ажаһуудалай талаар хангаха бэшэшье предприятинуудай тоонь хоёр дахинһаа үлүүгээр нэмэбэ. Гэр байрын коммунальна ажахын гол жасануудай үнэ сэн 130 гаран миллиард түхэриг болоно гэхэ гү, али ороной арадай ажахын гол жасануудай бүхы үнэ сэнгэй гурбанай нэгэ хуби шахуу болохо юм.

Гэр байрын коммунальна ажахыда хоёр миллион гаран хүдэлмэришэд, алба хаагшад ажаллана. Гэр байрын коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ түлэлгэ нилээд ондо ондоо байдаг. Мүнөө үедэ тэдэнэй салин хүлһэнэй хэмжээнь арадай ажахын бэшэ бэшэ һалбаринуудта ажалладаг тэдэнтэй адлирхуу мэргэжэлтэй хүдэлмэрилэгшэдтэ тогтоогдомол салин хүлһэнһөө доогуур байна.

Гэр байрын коммунальна ажахын болон ажаһуудалай талаар хангаха хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлжэ, тэрээндэ бии байһан дутуус зайсуулха гэжэ хараалагдана. Эдэ хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн, дундуур абахада, 15 процентээр нэмэхэ юм, тэрэ тоодо газова ажахыда — 11 процентээр, водопроводно-канализационно ажахыда — 24 процентээр, айлшадай буудаг газарнуудта гурбанай нэгэ хубяар дээшэлхэ жэшээтэй.

Тушаалта хүнүүдэй салин хүлһэн тэдэнэй хүдэлмэриин хэр зэргэ орёо түбэгтэй болон ямар шанартай байһан дээрэһээ дулдыдаха юм. Технико-экономическа үрэ дүнгые һайжаруулһанай түлөө, ашаг олзыень дээшэлүүлһэнэй түлөө, улад зониие хангаха эрхим шанар туйлаһанай болон улад зондо туһа хүргэлгые үргэдхэһэнэй болон эрхим һайнаар хангаһанай түлөө шагнадаг болохо гэжэ хараалагдана. Гэр байрын коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхын тулада, жэл соохиие абажа тоолоходо, 200 гаран миллион түхэриг нэмэжэ гаргашалагдаха юм.

Коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда угаа ехэ зорилгонууд табигданхай. Бидэнэр совет хүнүүдэй ажаһуудал улам һайн һайхан болгохо, ажалшадай амарха, эрдэм һураха, культурнаар сэнгэхэ, спорт эрхилхын тулада сүлөөтэй саг үлөөхын тулада шухала эрхэ байдал бии болгохо гэжэ оролдонобди. Ажалшадай сагые гамнаха хэрэгтэй, харин тэдэнэр парикмахерска соо, мүн ажаһуудал хангаха мастерскойнууд, бани гэхэ мэтэдэ ээлжээ хүлеэжэ, сагаа дэмы бараха ёһогүй. Тиимэһээ хото городтошье, хүдөө нютагуудташье коммунальна ажаһуудалай талаар хангалгые нилээд үргэдхэхэ, улад зониие хангаха хэмжээе болон культурые дээшэлүүлхэ шухала.

Хэдэ хэдэн республиканууд улад зониие ажаһуудалай талаар хангаха предприятинууд дутамаг, тэгшэ бэшээр хубаарилагдаһан байха юм. Хэдэн олон хүдөөгэй районуудай газар нютагуудта ажаһуудалай талаар хангаха предприятинууд байдаггүй, тэрээн дээрэһээ боложо, тэндэхи зон энгэй хүнүүдтэ хандаха баатай болоно. Тиимэ байдал горитойгоор заһаха заларуулха хэрэгтэй.

Бидэнэр тушаан абадаг газар олонтой, мүнөө сагай түхеэрэлгэтэй томо томо тусхай мэргэжэлтэй коммунально-ажаһуудалай предприятинуудые бии болгохо ушартай болохомнай гээшэ ха. Тиихэдээ улад зониие ажаһуудалай талаар хангалгые үргэдхэхэ угаа ехэ аргатай болохобди. Совет хүн бүхэндэ анхарал оролдолготойгоор хандаха гээшэ улад зоной ажаһуудал хангадаг бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй арюун уялга болохо зэргэтэй.

Нютаг нютагуудай гүрэнэй албан газарнуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн тухай

Нүхэдүүд, ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй албан газарай хүдэлмэрилэгшэдэй али тухай шухала үүргэ дүүргэхэ байһыень бидэнэр бултадаа мэдэнэбди. Маанадта ухамай анхаралтайгаар хандаха юм гэжэ найдаад, ажаһуудалай элдэб янзын асуудалнуудые шиидхэхын түлөө соведүүдтэ болон тэдэнэй эмхи зургаануудта үдэр бүридэ хүн зон хандадаг байна ха юм.

Засаг түрын нютаг нютагай эмхи зургаанай урда табигдаһан олон янзын зорилгонуудые дүүргэхын тулада, тэдэнэй байгуулалтые саашадаа нарижуулан һайжаруулхые, уян нугархай аад, гаргаша багатай албан газар байгуулхые, тэдэниие мэргэжэлтэй кадрнуудаар бэхижүүлхые эригдэнэ.

КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет нютаг нютагуудай гүрэнэй албан газарай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһые мүн лэ нэмэхэ шухала байна гэжэ тоолобо.

Дундуур болон багаар салин хүлһэ абадаг хүдэлмэрилэгшэд нилээд ехэ салин нэмэжэ абадаг болохонь. Ажалшадай депутадуудай сельскэ болон поселково Соведүүдэй түрүүлэгшэнэрэй тушаалта салин хүлһэн дээшэлүүлэгдэхэ юм. Ажалай түлөөһэнэй шэнэ гуримай ёһоор, сельскэ болон поселково Соведүүдэй түрүүлэгшэнэртэ һарын 60-һаа 75 хүрэтэр түхэриг салин тогтоогдохо юм, тиихэдээ эгээн багань һарын 45-һаа 60 түхэригтэ хүргэгдэхэ болоно. Сельскэ, поселково Соведүүдэй секретарьнарай салин хүлһэн һарын 36—60 түхэригһөө 50—65 түхэригтэ хүрэтэр нэмэхэ юм.

Арадай гэгээрэлэй болон элүүрые хамгаалха таһагуудай инспекторнүүдэй салин хүлһэн нэгэн адли хүдэлмэриин стажтай багшанарай болон врачнуудай салин хүлһэнэй хэмжээндэ хүргэгдэхэ байна.

Энээнһээ гадна, нютаг нютагуудта прокуратурын болон сүүдэй зургаануудай, түсэблэлгын болон тоо бүридхэлгын, мүнгэ нөөсэлгын кассануудай, гүрэнэй страхованиин, материально-техническэ хангалгын, худалдаанай, бэлэдхэлэй болон мүн бэшэшье эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн нэмэхэ юм.

Шэнэ хуули бэелүүлгэ—гүрэн түрын шухала зорилго мүн

Нүхэд депутадууд! Танай үзэмжэдэ табигдаһан шэнэ хуулиин проект социально-экономическа, мүн политическа талаар шухала удха шанартай юм. Бүхы хүдэлмэришэд, алба хаагшадай дүрбэнэй нэгэ хубинь ажалай түлөөһэнэй шэнэ гуримда оруулагдахань. Тиихэдээ тэдэнэй салин хүлһэн, дундуур абахада, 21 процентээр дээшээ гараха байна. Улад зониие хангаха ажалтай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэнэй нэмэлтые бүхэли жэл соо абажа тоолохо болоо һаа, гурба миллиард 300 миллион түхэриг болохо юм.

Шэнэ хуулиин проект хадаа салин хүлһые нилээд тэгшэдхэн дээшэлүүлхэ гэһэ бэшэ, харин ажалай түлөөһэнэй гуримые нарин һайн болгохо, адлихан ажал хэһэнэй түлөө нэгэн адли түлөөһэ абаха ябадал эрид шууд бэелүүлхэ, салин хүлһэнэй талаар албан газарнуудай хоорондохи ондо ондоо илгаануудые болюулха, материальна талаар хүн бүхэниие урмашуулха зарšам саашадаа бэхижүүлхэ гэжэ хараална.

Шэнэ хуулиие хүсэндэнь хүргөөд байхада, улад зониие хангадаг хүнүүдэй салин хүлһэнэй хэмжээе эд хэрэгсэл бүтээдэг үйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэнэй хэмжээндэ горитой ехээр дүтэлүүлхэ арга олгохо байна. Энэмнай мэргэжэлтэй кадрнуудаар хангахын тулада, тиимэ хадаа арадай ажахын үйлэдбэриин бэшэ һалбаринуудай хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхын тулада ехэхэн удха шанартай байха зэргэтэй. Жэшээнь, дээдэ һургуулитай врачай болон багшын эгээн бага салин, шэнэ хуулиин ёһоор, хүнгэн промышленностиин һалбаринуудта хүдэлдэг инженерэй абадаг эгээн бага тушаалта салингай хэмжээндэ хүргэгдэнэ, тиихэдэ дунда һургуулитай медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй болон багшанарай салин мүн тэрэ һалбаринуудай дунда зэргын техническэ эрдэмтэй хүдэлмэрилэгшэдэй салинтай адлирхуу болохо юм.

Энэ хуули батлан абалга салин хүлһэ багаар абадаг хүдэлмэришэд, алба хаагшадай салин дээшэлүүлхэ хэрэгтэ угаа шухала алхам болохонь. 1965 оной дүүрэхэ багта хаа хаанагүй хүдэлмэришэд, алба хаагшадай абадаг эгээн бага салин хүлһэн һарын 40—45 түхэриг хүрэтэрөө нэмэхэ болоно. Ажалай бүтээсын дээшэлһэнэй, мүн үйлэдбэриин ургаһанай зэргээр ажалай түлөөһэнэй гурим нарижуулагдажа, салин хүлһэн улам дээшээ гаража байха зэргэтэй.

Улад зониие хангадаг ажалтай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ ехэ болгожо байхадаа, совет гүрэмнай эд бараанай розничнэ сэнгүүдые болон улад зониие хангаһанай түлөө түлбэриие хубилгангүй, тэрэ хэбээрнь байлгана ха юм. Мүн тиигэхын хажуугаар, хүүгэдые түлөөһэгүйгөөр харууһалха, хүмүүжүүлхэ ябадал саашадаа үргэдхэхэ, түлөөһэгүйгөөр эрдэмдэ һургаха, медицинскэ туһаламжа үзүүлхэ гэжэ хараалагдана гээшэ.

Тиигээд ерэхэлээрээ, энэ дурадхагдаһан хуули хадаа ажал хэһэнэй түлөө ами амяарын үгтэхэ түлбэриие дээшэлүүлхэ, хүн зоной хэрэглэмжын ниитын жасануудые дэлгэрүүлхэ гэжэ КПСС-эй Программа соо хараалагдаһан арад зоной ажана тэниглэн байдал һайжаруулха гэһэн хоёр шэглэлые тон зүбөөр зохилдуулан табина. Тиихэдээ хүдэлмэришэд, алба хаагшадай нилээд ехэхэн хубинь болохо улад зониие хангадаг ажалтай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ гэжэ хараалһан байна ха юм. Энэ хадаа улад зониие хангалгын шанар һайжаруулха хэрэгтэ туһа хүргэхэ юм, тиигээд байхадаа, бүхы арад зоной түлөөһэгүйгөөр эдлэдэг хэрэглэмжын ниитын жасануудые улам ехэ ашагтай болгохо байна.

КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС ажалай түлөөһэнэй шэнэ гуримда оролгые доро дурсагдаһан болзорнуудта бэелүүлхые дурадхана гэбэл:

— 1964 оной октябрь соо холын Хойто зүгэй газар нютагуудай болон мүн тэдэнтэй адлидхагдаһан нютагуудай улад зониие хангадаг бүхы һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдые салин хүлһэнэй шэнэ түлбэридэ оруулха;

— 1964 оной ноябрь соо ороной бэшэ бэшэ газар нютагуудай гэгээрэлэй болон элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэдые салин хүлһэнэй шэнэ гуримда оруулха. Тиигээд ерэхэлээрээ, бүри энэ жэлдэ гэгээрэлэй болон элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэдтэ бултандань дээшэлүүлэгдэмэл салин хүлһэн тогтоогдохо ушартай.

1965 оной гурбадахи квартал соо гэр байрын коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ;

— 1965 оной дүрбэдэхи квартал соо худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, соёл болбосоролой эмхи зургаануудта болон улад зониие хангадаг бэшэшье һалбаринуудта ажалай түлбэриин шэнэ гурим тогтоохо.

Хараалагдаһан эдэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэ хүн зониие хангажа байдаг бүхы һалбаринуудай хүдэлмэриие горитойхоноор һайжаруулха шэнэ нүхэсэл болохо ёһотой.

Үйлэдбэриие хүгжөөлгэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ—арадай байдалые саашадань һайжаруулха шухала эрхэ нүхэсэл мүн

Нүхэд депутадууд!

Салин хүлһые дээшэлүүлхэ гэжэ хараалһан ушар болбол совет арадай байдалые саашадань һайжаруулха талаар партиин хараалһан ээлжээтэ шухала хэмжээнүүдэй нэгэн мүн болоно. Мүнөө боложо байһан сесси дээрэ хэлсэгдэхэ хэмжээ ябуулгануудые үшөө урид, 1962 ондо бэелүүлхээр хараалагдаһан байгаа. Теэд гадаадын болон дотоодын ушар хэрэгүүдэй зарим шалтагаануудһаа үндэһэлэн, тэдэниие саг зуура хойшолуулха баатай бологдоһон юм.

Тэрэ сагта уласхоорондын байдалда тохёолдоһон ушарһаа оронойнгоо бэеэ хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхэ талаар зарим хэмжээнүүдые абаха баатай болоо һэмди. Тиимэһээ нимэ зорилгоор мүнгэн зөөри һомололгые ехэ болгохо ушартай болоо һэн. Энээниие совет арад бүрин дэмжээ бэлэй. Буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээ туйлаха талаар гаргаһан манай хүсэл оролдолгонууд мүнөө дээрээ амжалта туйлаагүй зандаа. Тиимэ дээрэһээ бидэнэр энэ талаар бэлэн байха ёһотойбди, бидэндэ хэһээлтэгүйгөөр добтолжо болохогүй гэжэ, хэрбээ добтолго хээ һаа, харюугай шангаа сохилто абахаб гэжэ дайсан мэдэхэ ёһотой.

Энээнһээ гадна, манай арадай ажахын үмэнэ хэдэ хэдэн шухала зорилгонууд табигдаһан юм. Эдэ зорилгонуудые шиидхэлгэһээ ороной экономикын хурдан түргэн хүгжэлтэ, арадай байдалай улам һайжарха хэрэг дулдыдаха байгаа. Нэн түрүүшээр химиин промышленностиие саашань хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ тухай, тусхайлбал минеральна үтэгжүүлгэнүүдые улам ехээр гаргадаг болохо тухай, тэрэшэлэн хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо тухай шиидхэбэринүүдые партиин Центральна Комитет, Советскэ правительство баталан абаа һэн.

Ехэ хэмжээнүүд хараалагданхай. Эдэ хэмжээнүүд бэелүүлэгдэбэл, экономикые бүри хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, материальна үйлэдбэрииншье, мүн хүн зониие хангалгыншье һалбаринуудта хүдэлдэг ажалшадай ажабайдалые улам һайжаруулха эрхэ нүхэсэл байгуулжа үгэхэ юм.

Коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулжа байһан үе сагта орохо зуураа, хэдэ хэдэн хэмжээнүүд бэелүүлэгдэжэ, һүүлэй табан жэлэй туршада арадай ажахын гол һалбаринуудта дунда зэргын салин хүлһые 13-һаа 25 процент хүрэтэр нэмээхэ арга олгоһон байгаа гэжэ хэлэгдээ һэн. Мүнөө хараалагдажа байһан хэмжээнүүд хангалгын һалбаринуудта хүдэлжэ байһан хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһые дунда зэргээр 21 процентээр ехэ болгохо юм.

Нүхэд депутадууд, манай орондо салин хүлһые дээшэлүүлхэ хараа шугам хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэгдэжэ байхыень харана бэзэт, элдэб янзын ажалтай хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэнэй алгасаае бага болгохын зорилгоор нэн түрүүшээр бага түлөөһэ абадаг хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай салин хүлһэн ехэ болгогдоно.

Салин хүлһые дээшэлүүлхэ талаар хараалагдаһан шэглэл манай социалис гуримтай бүрин зохилдоно. Экономикын, ниитын баялигай ургаха бүри, хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабариин болон ажалай бүтээсын хоорондохи илгаануудай бага болохо бүри, ехэ түлөөһэтэй сасуулхада бага түлөөһэ абадаг хүдэлмэришэдэй салин хүлһэнэй илгаань хэлбэришэгүйгөөр бага боложо байха. Байн байн энэ илгаань бүрил бага боложо байха ушартай. Энэ хадаа марксистско-ленинскэ һургаалһаа үндэһэтэй, материальна баялигуудые хубаарилха хэрэгые һайжаруулха талаар партиин Программаар хараалагдаһан зорилгонуудһаа эшэ үндэһэ абана.

Гэбэшье салин хүлһые ехэ болгохо талаар абтажа байһан хэмжээнүүд хадаа түрүүшын лэ алхам гээшэ. Арадай байдалые улам һайжаруулха талаар шэнэ, үшөө ехэ алхам хэхын тула бидэнэр коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури улам түргөөр байгуулха, ажахыгаа улам ашаг ехэтэйгээр эрхилхэ, манай экономикын хурдан түргөөр хүгжэхэ хэрэгтэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые, гутал хубсаһа болон үргэн хэрэглэлэй бусад эд бараа түргөөр элбэг дэлбэгээр гаргаха ябадалда туһалха замуудые хараалаабди. Эдэ замууд КПСС-эй ЦК-гай декабриин, февралиин Пленумүүд дээрэ хараалагдаа һэн.

Арадай ажахыда хими нэбтэрүүлхэ, хүдөө ажахые ашаг ехэтэйгээр эрхилхэ хэрэгтэ ехэ капитальна һомололго гаргашалагдаха юм. Тиихэдээ тэдэниие бэелүүлгэ коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулгые түргэдхэхэ, арадай ажана байдалые бүри түргөөр саашадань һайжаруулха эрхэ нүхэсэл байгуулха ушартай. Тиигэжэ хүн зоной ургажа байгаа худалдан абаха арга боломжонь элбэг дэлбэг эд бараанай үндэһэ һууритай болохо, мүн хүнгэн промышленностиин гаргадаг эд бараанай үнэ сэнгые хямдаруулха арга олдохо байна.

Салин хүлһэ дээшэлүүлгэ, илангаяа ехэ хэмжээгээр дээшэлүүлбэл, арадай хэрэглэлэй эд бараанда, ажаһуудалай хангалгада хүн зоной эрилтые ехэ болгоодог юм. Тиимэһээ мүнгэн олзо нэмэжэ абаад, энэ олзоёо ажалшадай хэрэглэхын тула, хэрэгтэй эд бараа магазинуудһаа абахынь тула бидэнэр эд бараа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые улам ехээр гаргаха болонобди.

Промышленность арадай хэрэглэмжын эд бараа хүнүүдэй элдэб янзын дура хүсэл болон эрилтэнүүдые хангамаар ассортиментээрнь гаргаха зэргэтэй. Колхоз, совхозуудай ажалшадһаашье олон юумэн дулдыдаха болоно. Хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, промышленностиие — түүхэй эдээр хүсэд хангаха гээшэ тэдэнэрэй уялга мүн.

Арадай хэрэглэлэй эд бараа үргэнөөр бүтээн гаргаха талаар түргэн ургажа байгаа химиин индустриин хүдэлмэрилэгшэд шухала үүргэ дүүргэхэ байна. Тэдэнэр үргэн хэрэглэлэй эд бараа улам ехээр гаргахын, шанарыень һайжаруулхын тула элдэб янзын, һайн шанартай химическэ утаһануудые, пластмасса, мүн бусад материалнуудые промышленностьда үгэхэ уялгатай. Тэрэшэлэн электротехническэ, машина бүтээлгын болон промышленностиин бусад һалбаринуудай предприятинууд культурна ажаһуудалай эд бараа улам ехээр гаргадаг болохо зэргэтэй.

Арадай хэрэглэлэй эд бараа саг үргэлжэ улам ехээр гаргадаг болохын шухала байһаниие манай хүтэлбэрилэгшэд бултадаа үшөөл ойлгоодүй гэжэ би эндэ хэлэхэ ёһотойб, нүхэдүүд. Энээниие баталхын тула иимэ жэшээ харуулхамни. Гол түлэб арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргадаг нютагай промышленностиин предприятинууд һаяхан совнархозуудта үгтэһэн байгаа. Экономическа районуудай, союзна республиканудай арадай ажахын Соведүүдэй зарим хүтэлбэрилэгшэд тэдээндэ үгтэһэн предприятинуудай үйлэдбэриин техническэ хэмжээе дээшэлүүлхын, тэдэниие мэргэжүүлжэ, энээнэй ашаар арадай хэрэглэлэй эд бараа ехээр гаргадаг болохын, шанарыень һайжаруулхын орондо энэ продукци гаргалгые хорооһон гү, али оройдонь гаргахаяа болишоо. Совнархозуудта үгтэһэн нютагай промышленностиин предприятинуудые зүбөөр ашаглахын хойноһоо хинажа байха уялгатай СССР-эй Госплан, совнархоз эдэ предприятинуудай үйлэдбэриин хубилалтые ёһо тэдыгээр зүбшөөрһэн байгаа. Энэ баримтын хажуугаар, мүн партийна организацинуудшье хэрэгсээнгүй гараа.

Манай промышленность байһан арга боломжынгоо талаар арадай эрилтэнүүдые һайн эд бараагаар улам һайнаар хангажа шадаха. Ойрын болзорой туршада эд бараанай шанарые һайжаруулха, ассортиментыень элбэгжүүлхэ зорилгые шиидхэхэ шухала. Энэ хэрэгтэ промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй, манай бүхы олониитын эгээн шухала анхаралые хандуулха хэрэгтэй. Худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд хүн зоной эрилтые, ямар эд бараанда эрилтэ бииб гэжэ тодоруулжа һурахаһаа гадна, промышленностьда хэгдэһэн захилнуудайнгаа түлөө бүрин харюусалгатай байха ёһотой. Худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргадаг предприятинуудта эдэбхитэй нүлөөгөө үзүүлжэ байха уялгатай юм. Худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай ба промышленностиин предприятинуудай хоорондо зүб харилсаа холбоо тогтоохо тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгые хүгжөөлгэдэ улам ехэ мүнгэ зөөри гаргажа үгэхэ арга боломжо мүнөө бии болонхой. Магазинуудта ямаршье эд бараанай ороходо, тиихэдэ хүн зоной ямаршье эрилтэгүйгөөр худалдан абаха сагые бидэнэр үнгэргөөбди. Юундэ тиимэ байгааб гэхэдэ, эд бараан хүртэдэггүй байгаа, мүнөөнэйхиһөө һураггүй бага байһан саг бэлэй. Худалдан абагшад үмдэжэ ябахаар лэ һаань, ямаршье хубсаһа худалдан абадаг, энэ хубсаһан шанарайнгаа, оёдолойнгоо, үнгынгөө талаар ямар aaб гэжэ ехээр харадаггүй байһан юм. Сэхынь хэлэхэдэ, урдань манайда худалдаа наймаан болодоггүй, карточкын ёһоор бэшэшье һаа, харин бодото дээрээ эд бараанай хубаарилга болодог байгаа. Худалдан абагшад эд бараагаа шэлэн абаха аргагүй бэлэй. Жэшээлхэдэ, тэрээндэ үмдэн хэрэгтэй байһан гэлэй, хэрбээ тэрээндэ таараха үмдэн магазинда үгы һаань, тэрэ наймаанда байһан лэ үмдые хамаагүй, гэртээ заһаад үмдэнэ аабзаб гэжэ абадаг байгаа.

Мүнөө байдал хубиланхай. Манай промышленность арадай хэрэглэлэй эд бараа ехээр гаргадаг болоо, хүн зоной материальна болон культурна талаараа ургахатай хамта, хүнүүд дурадхагдаһан эд бараанда нарнаар хандадаг болоо, шэлэн харадаг, һайн эд бараа абаха гэжэ оролдодог болонхой. Энэ хадаа үлүү хараһан ябадал бэшэ, харин зүбтэй ушар мүн болоно. Ажалшад мүнөө сагай фасонтой, һайхан үнгэтэй, үе сагтаа тааранги гутал гү, али ондоо хубсаһа худалдан абахаяа хүсэнэ. Энэ хадаа һайн ушар мүн. Мүнөө бидэнэр һайн эд бараа элбэгтэйбди, теэд үнгэ муутай, оёдол муутай аад, эдэ эд бараанууд хэбтэжэ байдаг. Эдэ хубсаһанда муу бэшэ түүхэй эд, материалнууд гаргашалагданхай, теэд эдэ материалнуудһаа оёгдоһон хубсаһанууд шанар муутайгаар хэгдэһэн хадаа худалдаанда ябанагүй. Мүнөө үедэ худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта хоёр хахад миллиард түхэригэй гүйсэгүй эд бараан хэбтэжэ байнхай.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 2-3-дахи нюурта)

Гаргаһан продукциингаа түлөө предприятинуудай харюусалгые дээшэлүүлхэ шухала, худалдан абаһан хэрэгсэлнүүдые худалдан абагшын зүгһөө голохо, буруушаaха шанга гурим тогтоохо хэрэгтэй. Эд бараанай шанарай түлөө магазин бэшэ, энэ эд бараа гаргадаг фабрика харюусаха ёһотой.

Али нэгэн фабрикын гаргаһан эд бараанай худалдаанда гүйсэгүй байжа гаргашалһан гаргашые энэ эд бараа гаргаһан предприяти бэе дээрээ даажа абаха болоно. Предприятинуудай түсэбөө дүүргэлгэ гансахан «валаар», номенклатурынгаа талаар бэшэ, мүн үшөө эд бараанай наймаанда ябасые хараадаа абаха гэхэ гү, али тэдэниие арад хэр зэргээр худалдан абанаб гэжэ харалсаха шухала.

Арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргадаг предприятинуудай хүдэлмэриие түсэблэхэ, сэгнэхэ гурим хубилгаха саг ерээ гээшэ ха. Эдэ эд бараа үйлэдбэрилгэ худалдаа наймаанай организацинуудай захилда бодото дээрээ үндэһэлхэ ёһотой. Тиигэбэл промышленностиинишье хүдэлмэрилэгшэд, мүн худалдаа наймаанайшье хүдэлмэрилэгшэд арадайнгаа үмэнэ ехэ харюусалгатай байха болоно.

Хэрэглэлэй эд бараа гаргаха талаар хүн зоной эрилтэнүүдые һайнаар, бүрин хүсэдөөр хангахын тула союзна республиканuудай министрнүүдэй соведүүдтэй, совнархозуудтай хамта СССР-эй Госплан худалдаа наймаанай эмхи зургаануудтай фабриканууд болон заводуудай байгуулха харилсаа холбооной гурим зохёохо болоно. Арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргадаг заводууд болон фабриканууд магазинуудһаа захил абаха ёһотой, харин тиихэдэ магазинууд хүн зоной эрилтэнүүдые хараадаа абажа, эдэ эрилтэнүүдтэй зохилдуулан эд бараанай захил хэхэ уялгатай. Хэрбээ худалдаа наймаанай эмхи зургаан али нэгэн тодорхой фасонтой, үнгэ болон хэмжүүртэй эд бараа захяад, тэдэнэйнгээ худалдаанда ябасагүй байгаа һаань, энээнэй түлөө фабрика бэшэ, харин нимэ продукци гаргаха гэжэ захил үгэһэн худалдаа наймаанай эмхи зургаан харюусаха болоно. Тиимэ ушарай болоо гээшэ һаань, худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд материальна гаргаша хэхэ болоно, захил дүүргэһэн хүндэ бэшэ, харин захил хэһэн хүндэ харюусалгань тохогдохо ёһотой.

Энэ юрын хүдэлмэри бэшэ, гэбэшье ехэ шухала хэрэг мүн. Хэрбээ бидэнэр арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилхэ хэрэгые саашадаашье мүнөөнэйхидэл адляар эмхидхээд байгаа гээшэ һаамнай, хүн зоной хэрэгсээдэггүй эд бараанай нөөсэ саг үргэлжэ ехэл боложо байха, тиихэдэнь гүрэн энээнһээнь боложо ехэ хохидолдо орохо байна. Энээниие ушаруулжа болохогүй.

Нүхэдүүд! XXII съезд дээрэ баталагдан абтаһан коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха гэһэн манай партиин Программые бэелүүлхэ талаар түйлаһан амжалта арсашагүй ехэ. Теэд амжалтаараа дашууржа, түйлаһанаараа һанаагаа амаржа бидэнэр шадахагүйбди. Бидэ бүгэдөөрэн бүри ехэ үрэ дүн түйлаха хүсэлтэйбди. Теэд гансал манай дура хүсэлһөө бүхы юумэн дулдыдадаггүй гэжэ таанар һайнаар мэдэнэт. Совет хүнүүдэй ажабайдал болон ажаһуудалые һайжаруулга, соёл культурые дээшэлүүлгэ хадаа орон доторнай хэр хурдан түргэнөөр экономикомнай урганаб, ажалаймнай бүтээсэ дээшэлнэб, тиимэл хэмээр совет хүнүүдэй ажабайдал болон ажаһуудал һайжарха, соёл культурамнай дээшэлхэ.

Материальна баялигые хубаарилха талаар манай гүрэн эгээн лэ зүб гурим—хэһэн ажалайнь зэргээр хубаарилха гурим хэрэглэдэг юм. Теэд бүхы хэрэг гансал хубаарилгын гуримһаа болодоггүй гэжэ хүн бүхэн ойлгохо ёһотой. Хубаарилхынгаа урда тээ хубаарилха юумэтэй байха хэрэгтэй.

Экономическа хубилалта бүхэн, коммунис ёһоор хубаарилха гуримда дүтэлхэ алхам бүхэмнай шухала материальна эрхэ нүхэсэл байгуулһанай һүүлээр лэ хэгдэжэ болохо юм.

Ажалай бүтээсые таһалгаряагүйгөөр дээшэлүүлхэ, хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ хүртэхөөр улам, улам ехэ продукци гаргаха гээшэ арадай ажахын үндэһэн шухала зорилго мүн. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта таһалгаряагүй техническэ дэбжэлтын, хими нэбтэрүүлгын, машинануудай шанарые һайжаруулгын ба үни удаан хүдэлэсыень хангалгын үндэһэ һуури дээрэ, түхеэрэлгэнүүдые шэнэдхэн һайжаруулгын, үйлэдбэриие үргэлжэдэнь оньһожоруулгын, автомат арга нэбтэрүүлгын, бүхы ажалшадай культурно-техническэ хэмжээе дээшэлүүлгын үндэһэ һуури дээрэ энэ зорилгые дүүргэжэ болоно.

Экономическа хүгжэлтын, ажалай бүтээсын ургалтые түргэдхэлгэ капитальна барилгын түргэн ябасаһаа тон ехээр дулдыдадаг гээшэ. Коммунизмын хүсэн түгэс экономическа үндэһэ һуури байгуулхын тула завод, фабриканүүдые, электростанци болон уурхайнуудые, мүн бусад предприятинуудые бариха шухала гэжэ бидэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Тиин энэ зорилгодо һомологдоһон мүнгэ зөөриие бидэнэрэй һайнаар ашаглаха, хэрэглэхэ бүри манай урагшаа дабшалта улам хурдан түргэн болохо. Шэнэ барилганууд богонихон болзорой туршада ашаглалгада орохоор, капитальна һомололгонуудай богонихон болзорой туршада ашаг олзогүй эрьесэһээ гарахынь тула, барилгада гаргашалагдаһан мүнгэ зөөриин арадай ажахыда аша туһатай продукци болон түргөөр эрьежэ ерэхынь тула энэ хэрэгые эмхидхэхэ шухала.

Нүхэд депутадууд, хэдэ хэдэн һалбаринуудта, олон экономическа районууд болон республиканууудта капитальна барилгын түсэб хангалтагүйгөөр дүүргэгдэжэ байна гэжэ хэлэнгүй гаража болохогүй.

Һаяхан КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет 1964—1965 онуудта капитальна барилгын түсэбэй дүүргэлтые хангаха талаар зорилгонууд тухай бэшэгтэйгээр бүхы партийна, советскэ, ажахын, профсоюзай болон комсомолой организацинуудта, бүхы барилгашад, хабсаргагшад, промышленность болон транспортын хүдэлмэрилэгшэдтэ хандаба.

Нютагуудта барилгын ябасые үшөө дахин анхаралтайгаар хаража үзөөд, капитальна барилгын түсэбүүдые заагдаһан болзор соонь дүүргэхын тула бүхы шухала хэмжээнүүдые абахыетнай би таанарые, нүхэд депутадууд, советскэ, ажахын, профсоюзай организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдые, мүн капитальна барилгын асуудалнуудай түлөө сэхэ харюусалгатай бүхы хүнүүдые уряалха байнаб.

Эдэ асуудалнуудта партийна организацинууд онсо анхаралаа хандуулха зэргэтэй. Барилга бүхэнэй талаар түсэбые дүүргэхын түлөө, шэнэ предприятинуудые түргөөр барижа, шэнэ хүсэнүүдые ашаглалгада үгэхын түлөө партиин промышленна обкомууд, горкомууд, барилгануудай партийна организацинууд улам шанга, улам ехэ харюусалгатайгаар тэмсэхэ болоно. Парти, правительствын табиһан зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдохо гээшэ коммунистнуудай, комсомолшуудай, барилгын түсэбүүдэй дүүргэлтые хангадаг бүхы хүнүүдэй нэрэ хүндын хэрэг болоно. Түсэбэй дүүргэгдээгүй ушарай шалтагааниие бэдэрхэ хэрэггүй, харин бэрхэшээлнүүдые дабажа, капитальна барилгын түсэбэй дүүргэлтые хангаха шухала.

Парти болон правительствын табиһан ехэ зорилгонуудые барилгашад амжалтатайгаар дүүргэхэ бэзэ гэжэ найдажа байһанаа мэдүүлхыем зүбшөөгыт.

Манайда жэл бүри тон олон тооной шэнэ предприятинууд, цехүүд, үйлэдбэринүүд ашаглалгада үгтэнэ. Теэд тэдэнэй олонхидонь үйлэдбэриин хүсэнүүд удаан сагай туршада ашаглагдангүй байдагынь гэмшэлтэй. Мүн үшөө олон тооной түхеэрэлгэнүүд миин байха гү, али бүрин хүсөөрөө хүдэлдэггүй байна гэжэ мэдээнүүдһээ элирнэ. СССР-эй арадай ажахын Дээдэ Совет бусад зургаануудтай сүг хамта үйлэдбэриин хүсэнүүдые ашаглаха ябадалые түргэдхэхэ, түхеэрэлгэнүүдые һайнаар хэрэглэхэ талаар хэмжээнүүдые абаха болоно. Энэ шухала хэрэгые мүн нютагай партийна, ажахын органуудшье бүтээхэ уялгатай.

Заводууд, фабриканууд, уурхайнууд болон барилгануудта, колхоз болон совхозуудта ашаглахаар үшөө ехэ арга боломжонууд бии. Тиимэһээ саашадаашье үйлэдбэриин эмхидхэлые нарижуулан һайжаруулха, бүхы түрүү һайн юумые дэлгэрүүлхэ, нэбтэрүүлхэ, ажахын тоосоое бэхижүүлхэ шухала. Тиин үйлэдбэриингөө улам ехэ ашагтай байхые түйлаха, хүдэлмэриин сагые миин гээхэ ябадалтай тэмсэхэ, материалнууд, түлишэ, электриин элишэ хүсые алмаха, арадай мүнгые гамнаха шухала.

Мүнөөдэр бидэнэр гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, коммунальна хангалгын хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһые дээшэлүүлхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэжэ байнабди. Тиихэтэеэ хамта бидэнэр ажалайнгаа аша үрые ехэ болгохо, гүрэнэй зөөриие гамтайгаар гаргашалха, арадай мүнгэндэ наринаар хандаха гэһэн эрилтэ эдэ хүдэлмэрилэгшэдтэ табихэ ёһотойбди. Хэрбээ эдэ һалбаринуудай зариманда материальна баялигууд байгуулагдадаггүйшье һаа, бодомжотойгоор, ээзэн ёһоор ажалаа хэхэ хуули эндэ хүсэеэ бууръаа гэжэ бодомжолхо болоо һаа, буруу байна.

Эдэ һалбаринуудта алмахань бараг байжашье болохо. Тэдээндэ һомологдодог зөөриие хорооже болохо байгаа ха юм. Теэд бидэнэр нигэжэ алмаха тухай хэлсэнэгүйбди. Социалис гүрэн жэл бүхэндэ гэгээрэлдэ, соёл культурада, хүн зониие медицинскэ талаар хангалгада горитой ехэ һомололго хэнэ. Эдэ ургажа байгаа һомололгонуудые бүри ашагтайгаар хэрэглэхэ тухай, арадай мүнгые бүри бодомжотойгоор хэрэглэжэ, совет хүнүүдтэ аша туһа асарха тухайдань хэлсэнэбди.

Хүн зониие хангадаг һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлгэ үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ материальна урмашуулгын ёһо гуримые бэхижүүлхэ эрилтэтэй зохилдоно. Тэрэшэлэн бидэнэр хүнүүдэй үйлэдбэриин ажал ябуулгада мүн моральна талын зүйлнүүд түйлай ехэ удха шанартай гэжэ мэдэнэбди. Тиибэшье моральна талын зүйлнүүд материальна урмашуулгатай зохилдохо, һайн ажалай түлөө материальна урмашуулга байха ёһотой гэһэн эрилтэһээ эшэ үндэһэлнэбди.

Манай ажахын ажал ябуулгын үрэ дүнгүүд олон ушарта экономикые хүтэлбэрилгын хэмжээнһээ, предприятинууд болон барилгануудые, колхоз болон совхозуудые эрхилэлгын хэмжээнһээ дулдыдана.

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада партиин Центральна Комитет, правительство промышленность, барилга болон хүдөө ажахын хүтэлбэриин гуримые шэнэдхэн хубилгаха асуудалнуудта ехэ анхаралаа хандуулаа. Хэгдэһэн бүхы юумэнүүд һайн аша үрэтэй байгаа. Гэбэшье энэ талаар бүхы юумэ хээбди гэжэ тоолохо болоо һаамнай, буруу. Ажахые хүтэлбэрилхэ бүхы шэнэ, бүри ашагтай онол арганудые бэдэрхэ, бодото байдал дээрэнь туршаха, шэнэ эрхэ байдалтай тэдэниие зохилдуулха гэжэ Владимир Ильич Ленин захяа һэн. Сагаа үнгэрһэн, һаад хэжэ байһан бүхы юумые эбдэхэһээ айхагүй, хэрбээ эхилжэ бүтөөгүйшье һаань, хэһэн хэрэгээ хаяхагүй, харин тэрэнэй улам бүри тодорхой болгохо, шэнэлэн хэхэ, хүсэлдүүлхэ, хүсэһэн аша үрэеэ түйлажа шадаха хэрэгтэй гэжэ Ленин заадаг бэлэй.

Түйлаһан дүй дүршэлөө согсолжо, ажахыгаа хүтэлбэрилхэ гуримаа саашаданшье һайжаруулха, захиргаанай аппарадай хүдэлмэриие нарижуулха, тэрэ хадаа сомор, нарин, мэргэжэлтэй, юумэ түргөөр бүтээдэг байха, албан хойрог, нобшо ноохой бэшэ аад, алмалта ехэтэй байха ёһотой. Ажалай эмхидхэлые һайжаруулха талааршье ехэ юумэн хэгдэхэ болоно.

Хэрбээ бүхы хүсөөрөө оролдоо һаа, бүхы эмхидхэлэй, экономическа арга боломжоёо хүдэлгэжэ эхилээ һаамнай, табигдаһан зорилгонуудаа сохом амжалтатайгаар дүүргэхэбди гэжэ бидэнэр этитэнэбди.

* * *

Нүхэд депутадууд!

Элидхэлэй темэһээ нэгэ бага холодожо, манай коммунис хүдэлөөндэ тохёолдоһон гашуудал тухай хэлэхыем зүбшөөгыт.

Манай зэргэһээ хүдэлмэришэн ангиин хэрэгэй түлөө, эб найрамдалай, социализмын илалтын түлөө гайхамшагта тэмсэлшэ—хүндэтэ Морис Торезые үхэл абаашаба.

Эндэ байһан хүнүүд нүхэр Торезые һайнаар мэдэнэ. Морис Торез—Франциин хүдэлмэришэн ангиин гайхамшагта хүбүүн. Өөрөө шахтер, шахтерой хүбүүн, мүн аша хүбүүн байһан, тэрэ хадаа Франциин хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй дайшалхы революционно үг заншалые бэедээ нэбтэрүүлһэн, коммунизмын тугые үндэр дээрэ үргэжэ ябаа.

Тэрэ хадаа хүдэлмэришэнэй, шахтерой гайхамшагта шэнжэ шанартай һэн: революционно хэрэгэй түлөө тэмсэлдэ хатуу шанга, ленинскэ ёһоор шууд сэхэ байгаа, тэмсэлдэ хэлбэришэгүй эрэлхэг зориг гаргадаг, коммунизмын үг зорилгын илалтада этигэмжэтэй байдаг һэн.

Би өөрөө нүхэр Морис Торезын наһа бараһан ушараар ехэ гашуудалда абтанхайб. Бидэнэр ехэ нүхэд байгаа һэмди. Хэдэн арбаад жэлэй туршада сүг хамта манай ниитын, коммунизмын хэрэгэй түлөө тэмсэжэ байгаабди. Нүхэд ёһоной хөөрэлдөө хэхэдээ, бидэ хоёр шахтада хүдэлһэн он жэлнүүд, манай оронуудай хүдэлмэришэн ангиин алдарта революционно хэрэгүүд тухайгаа нэгэнтэ бэшэ дурдаһан байхабди. Уласхоорондын коммунис, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй олон шухала асуудалнуудые зүбшэхэдөө, хоорондоо бэе бэеэ бүри һайнаар ойлголсодог, манай аха дүү партинуудай политикын, бодото ажал ябуулгын ехэшье, багашье бүхы асуудалнуудаар хододоо нэгэн адли хараа бодолтой байдаг бэлэйбди.

Советскэ Союзай, Франциин оронуудай хоорондохи хани барисаае саашаданъ бэхижүүлхэ шухала гэжэ, энэ хадаа Европын арадуудай хоорондохи эб найрамдал, аюулгүй байдалые, бүгэдэ ниитын эб найрамдал бэхижүүлхын шухала түшэг тулгуури гэжэ бидэнэр батаар этигэдэг, тоолодог байгаа һэмди.

Манай коммунис болон сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй замдахи бүхы бэрхэшээлнүүд амжалтатайгаар дабагдаха, коммунизмын шэнэ шэнэ илалтанууд түйлагдаха гэжэ Франциин коммунистнууд шэнги советскэ коммунистнууд гүнзэгыгөөр этигэжэ байнхай.

Морис Торез манай ургажа, хүгжэжэ байгаа хүдэлөөнэй үнэн сэхэ түлөөлэгшэ байһан туладаа бата этигэмжэтэй, манай хэрэгэй илан мандалгада бата этигэмжэтэй байһан юм. Бидэнэр хүдэлмэришэн ангиин илалтын, коммунизмын үг зорилгын илалтын түлөө улам ехэ хүсэл оролдолгоо гаргахабди.

Франциин алдарта Коммунис парти Морис Торезтэй сүг хамта, тэрээгээр толгойлогдожо үни удаан сагай туршада ябаһан замаараа бата найдамтайгаар дабшаха байха. Нүхэр Морис Торез энэ партиин бэхижэн хатуужаха хэрэгтэ түйлай ехэ хүсэ шадалаа зорюулаа һэн. Нимэ хүшэр хүндэ хохидолдо дайрагдаад байһантайнь дашарамдуулан үнэн зүрхэнэйнгөө шаналал ба ниитынгээ үг зорилгын түлөө тэмсэлдээ хэлбэришэгүй хани барисаатай, аха дүү ёһоной харилсаатай байһанаа танай үмэнэһөө манай француз нүхэдүүдтэ баталан хэлэхыемни зүбшөөгыт.

Морис Торезэй бэсэ үгэһэн хэрэг хүгжэжэ, мандан һалбаржа байна, ерээдүй тэрэ хэрэгтэй сүг хамта, тэрэ хэрэг илаха.

Марксизм-ленинизмын суртал мүнхэ, ерээдүй тэрэнэй мэдэлдэ!

* * *

Нүхэд депутадууд! Би элидхэлээ дүүргэхэмни. Социализмын эрхэ байдалда ажал гээшэ арадай ажахын болон соёл культурын алишье һалбарида зохёон байгуулхы эдэбхи үүсхэлэй хүсэн мүн. Совет хүн бүхэнэй үнэн сэхэ, һайн дуранай, бүтээсэ ехэтэй ажалһаа манай коммунис байгуулалтын бүхы һалбаринуудтахи амжалта дулдыдана. Совет гүрэнэй бүхы баялигууд, бидэ бүгэдын омогорходог, бүхы дэлхэйн ажалшадай омог баяр үүдхэдэг бүхы юумые—эдэ бүгэдые совет хүнүүд өөрынгөө баатаршалхы, шэн габьяата ажалаар байгууланхай.

Хараад үзыт, нүхэдүүд, хэр хот[…] алхалһанаа, совет хүнүүдэй эрдэм[…] үүсхэлтэй ажал манай Эхэ орон[…] ямар үндэр дээрэ гаргааб. Үнгэрөөшье тиимэ. Хэзээ нэгэтэ дуун со[…] дуулагдаһан ородой дубинушкаһаа мүнөө үе сагай хүсэн түгэс машинанууд хүрэтэр, модон анзаһанһаа зам[…] буулинай гайхамшагта онгосонууд хүрэтэр ямар ехэ зам дабагдажа гара[…] дааб! Мүнөө манай орон бүришье агууехэ хубилалтануудые хэхээр үр[…]гэн замда гараа, тиимэ ехэ түгэс хү[…] сөөр бэхижээ.

Манай үг зорилго эли тодо, тэдэ[…] партиин Программаар тодорхойлогдонхой. Энэ үг зорилгоёо дүүргэхы[н] тула бүхы юумэн манайда бии. Мүнөө ажалаа һайнаар эмхидхэхэ, социали[…] экономикын бүхы нөөсэ болон арга боломжые хүсэд дүүрэнээр ашаглаха ёһотойбди.

Коммунис парти, совет арад манай орондо материальна болон оюун ухаанай баялигуудые элбэг дэлбэгээр байгуулхын түлөө тэмсэжэ байнхай. Тэдэниие байгуулхабди, манайда коммунис ёһоной баялиг билтарха гэжэ бидэнэр батаар этигэнэбди. Гэбэшье эдэ бүгэдэн эгээн дээдэ ажалай бүтээсын үндэһэ һуури дээрэ түйлагдаха. Энэ хадаа коммунис обществын үүдэ нээхэ манай түлхюур мүн гээшэ. Олон миллион хүдэлмэришэд болон колхозниигуудай, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, эрдэмтэдэй, арадай гэгээрэлэй болон элүүрые хамгаалгын, соёл культурын ажал ябуулагшадай, бар хүсэнэй ба ухаан бодолой ажалай бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй ажалаар, үшөө дахин ажалаар, тиимээ ажалдар коммунизмые байгуулжа болоно.

Совет хүн бүхэнэй зүгһөө обществодо аша туһатай ажал болон эрдэм мэргэжэлээ ехээр үгэхэ бүринь, тэрэнэй бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха бүринь, гүрэн арадай ажабайдалые саашадань һайжаруулха бүри ехэ арга боломжотой болохо.

Манай бүхы арад Верховно Соведэй шиидхэбэринүүдые ехэ хананггаар угтаха байха. Бүхы хүдэлмэришэд, колхозниигууд болон интеллигенциин өөһэдынгөө шэн габьяата ажалаар совет гүрэнэй һүр хүсые ехэ болгохонь, коммунизмын үг зорилгын мандан һалбарха сагые дүтэлүүлхэнь дамжаггүй. Коммунизм байгуулха Программые бэелүүлхэдээ бидэнэр бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэн ангиин үмэнэ, бүхы ажалшадай үмэнэ өөрынгөө үндэр дээдэ интернациональна уялгаяа дүүргэхэ байнабди.

Коммунизм мандаха болтогой!

(Нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые депутадууд болон эндэ байлсагшад тон ехэ анхаралтайгаар шагнаа. Элидхэл үни удаан халуун альга ташалгаар оло дахин таһалдаа. Н. С. Хрущевой элидхэлэй дүүрэһэнэй һүүлээр бүгэдөөрэн хүл дээрээ бодожо, зал соо альга ташалган удаан замхараагүй).

ЭБ НАЙРАМДАЛДА ЭСЭРГҮҮ АЮУЛТАЙ ААШАНУУД

США-гай правительствада Советскэ правительствын эльгээһэн ното

Июлиин 11-дэ СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерство США-гай правительствада зорюулһан Советскэ правительствын нотые Москвада байгаа американска посольстводо эльгээбэ.

Ното соо иигэжэ тэмдэглэгдэнэ: хэблэлэй мэдээсэлэнэй ёһоор, мүн ФРГ-гэй болон бусад зарим баруун оронуудай хуулита түлөөлэгшэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, мүнөө үедэ Америкын ракетэ тээһэн «Бидл» гэжэ эминецые тамаруулхаяа бэлэдхэжэ байна. Ракетэ тээһэн энэ эминецэй суглуулмал командань НАТО-гой оронуудай—США-гай, Италиин, Турциин, Грециин, Нидерландын офицернүүдһээ болон матросуудһаа бүридүүлэгдэнэ. НАТО-гой олон янзын ядерна хүсэнүүдые оруулалсан, ракетно-ядерна флодой бусад онгосонуудай суглуулмал командануудые байгуулхадамнай энэ туршалга «эхи захань» боложо үгэхэ байна гээд тэндэхин тоолоно. Эб найрамдалай хэрэгые үндэрөөр сэгнэдэг хүн бүхэниие энэ баримта улам һэргэг хёрхо болгохо ёһотой.

НАТО-гой «олон янзын» ядерна хүсэнүүдые байгуулха гэдэг ябадал бодото дээрээ Баруун Германиие ядерна зэбсэгтэй болгоходо туһална гэжэ Советскэ правительство энээнэй урда тээ һануулаа һэн.

НАТО-гой ядерна хүсэнүүдые байгуулха түсэб болбол амгалан байдалда айхабтар ехэ аюултай гэжэ Советскэ правительство нэгэнтэ бэшэ зааһан юм. Хэрбээ баруун гүрэнүүдэй ядерна зэбсэтые дэлгэрүүлэн, тэрээние бундесвертэ барюулаа һаа, термоядерна тулалдаанай эхилхэ аюул улам ехэ болохо байна гэжэ ното соо онсолон тэмдэглэгдэнэ. Тиимэ аюулай гаража байхадань, Советскэ Союз эб найрамдалда дуратай бусад оронуудтай хамта зохихо хэмжээнүүдые абаха баатай болоно ааб даа. Шэнэ оршон байдалые хараадаа абажа, эб найрамдалда дуратай оронуудай аюулгүй байдал хүсэд хангахын тула Советскэ Союз зохихо хэмжээнүүдые абаха баатай болохо юм.

Эб найрамдалай болон амгалан ёһоор зэргэ оршолгын политикые сэхэ шууд бэелүүлхэ зуураа, Советскэ Союз болбол ядерна зэбсэгые дэлгэрүүлхэгүйн түлөө хамтаараа хэмжээ абаха гэжэ оролдодог байгаа, оролдоншье. Дэлхэйн ондо ондоо хубинуудта атомгүй дайда бии болгохо гэһэн проектые Советскэ Союз эдэбхитэйгээр дэмжэнэ, тэрэшэлэн амгалан байдал бэхижүүлгын, арадуудай аюулгүй байдал хангалгын хэрэгтэ зорюулагдаһан бусадшье дурадхалнуудые эдэбхитэйгээр дэмжэнэ.

Нотын түгэсхэлдэ иигэжэ хэлэгдэнэ: бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангган бэхижүүлхэ зорилгонуудта огто таарахагүй ябуулгануудһаа США-гай правительство арсаха бэзэ гэжэ Советскэ правительство найдана.

Мүн иимэрхүү нотонууд тэрэ үдэртөө Великобританиин правительствдэ, баһа Итали, Нидерландын, Турци, Грециин правительствануудта эльгээгдэһэн байна.

ФРГ-гэй правительствада Советскэ правительствын эльгээһэн ното

Июлиин 11-дэ СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерство Германиин Федеративна Республикын правительствада зорюулһан Советскэ правительствын нотые Москвада байгаа ФРГ-гэй посольстводо эльгээбэ. Ното соо иигэжэ хэлэгдэнэ: ФРГ-гэй дайшархуу шунахай бүлэгүүд НАТО-гой ядерна хүсэнүүдые түргэнөөр байгуулха гэжэ али болохоор оролдохоһоо гадна, мүн тэндэ хүтэлбэрилхы һуури эзэлхэсэ оролдоно, ядерна зэбсэг хэрэглэхэ талаар шиидхэхы голостой болохоёо оролдоно гэжэ Советскэ Союзда мэдээжэ юм. Бундесверые ракетно-ядерна зэбсэгээр хангалгада зорюулагдаһан ФРГ-гэй правительствын ябуулгануудынь энэ зэбсэг гартаа абаха гэжэ ямаршье формотойгоор оролдодог ябадалһаань дулдыдангүйгөөр, Федеративна Республикын бэедээ даажа абаһан уласхоорондын уялгануудые тон бүдүүлигээр эбдэһэн ушар мүн гэжэ онсолон тэмдэглэхэ шухала гээд Советскэ правительство тоолоно. Эдэ уялгануудынь гитлеровскэ Германиин үгэ дуугүйгөөр буу зэбсэг хуряаһан ябадалһаа, мүн Германиин диилдэһэн тухай декларациһаа, тэрэшэлэн дайнай хойто тээхи мүнөө хүсэндөө байгаа уласхоорондын бусад хэлсээнүүдһээ үндэһэлэн гарана. Германитай эбэй договор баталагдаагүй сагта Федеративна Республика тушаа эдэ бүхы уялганууд бүримүһэн хүсэндөө үлэхэ байна.

Энээнтэй дашарамдан, Советскэ правительство дахин иигэжэ һануулха баатай болоно: «Баруун Германиие ракетно-ядерна зэбсэгээр хангалгада бэлэдхэхэ ябадалда зорюулагдаһан хэмжээ ябуулгануудай муу муухай хойшолонгуудай түлөө ФРГ-гэй правительство харюусаха байна.

Советскэ правительствын ното соо иигэжэ тэмдэглэгдэнэ: ФРГ-гэй правительство али бүхы аргаар ядерна зэбсэгтэй болохоёо Баруун Германи дотор улам аюултай буу зэбсэгүүдые байлгахаяа оролдохо зуураа, бодото дээрээ Баруун Германиие заатагүй үһөөгөө абалгын тон шанга харюу сохилтонуудай хүнэһэн болгохо байна.

Нотын түгэсхэлдэ иигэжэ хэлэгдэнэ: бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангган бэхижүүлхэ хэрэгтэй огто таарахагүй ябуулгануудһаа ФРГ-гэй правительство арсаха бэзэ гэжэ Советскэ правительство найдана.

(ТАСС).

ТАНИЛСАГТЫ: Мишигийн ЦЭДЭНДОРЖ

Уран зохёолшо, оршуулагша Мишигийн Цэдэндорж 1932 ондо Говь-Алтайн аймагай Наран сомондо түрэһэн.

1932 ондо Гүрэнэй багшанарай һургуули дүүргэһэн, тэрэл сагһаа уран зохёол, бүтээлдэ абьяас гаргажа эхилһэн бэлэй. Тэрэнһээ хойшо нилээд олон шүлэг, «Буурал царь» гэһэн поэмэ бэшээ. Тэрэшэлэн «Субад Эрдэниин уталза» гэжэ рассказуудай согсолборн толилуулаа.

Мишигийн Цэдэндорж мэдээжэ оршуулагша юм. М. Горький, Генрих Гейне, Расул Гамзатов, Индиин уран зохёолшод Ахмад Аббас, Кришан Чандар болон бусадай нилээд олон зохёолнуудые уран гоёор оршуулжа, монгол уншагшадта хүргэһэн габьяатай юм.

Минии Монгол

Уудаараа үндэр,
Үбэраа тунгалаг
Ургасаараа үдхэн
Уужам атаг
Минии Монгол
Мэнэнэй губи,
Хантайн нюрүү,
Хаан хүхы,
Хүбшэ тайга
Хүбсэгэлэй
үзэсхэлэн...
Хүнээрээ амгалан,
Хүлэгөөрөө хурдан,
Хүүхэдээрээ
жабхалан,
Хүүгэдээрээ
баясхалан
Минии Монгол
Мүнхын аршаан.
Хэрлэн гол,
Хэнтэйн нюрүү
Һайхан тала,
Һарьдаг Алтай,
Огторгойгоор номин,
Ододоор түмэн
Охиниинь гал
Онсо түгэлдэр
Минии Монгол
Мэлигэр халюун,

Хаядал ульгам
Хатарша хулан,
Бүхэн жороо,
Бүргэд шонхор,
Малаараа олон,
Матнайгаараа
тэнюун,
Сэдьхэлээрээ
уужамхан
Сэхэлдюу сайхан
Минии Монгол
Мэлмэлзээ айраг,
Эгшэг дуун,
Эрхэ жаргал
Эрдэм соёл,
Элбэг баян,
Хүсэлөөрөө
жабхалан,
Хүсөөрөө арсалан,
Абьяасаараа түгэс,
Ажалаараа түрүү
Минии Монголые
Мэдэхэ хүндэ
Инагай жаргал,
Илдам аялга,
Арюун найргалал,
Алаг сэсэг,
Эсэгэнь Алтай,
Эхэнь Онон,

Гэрэлынь Буйр,
Гэзэгэнь Сэлэнгэ
Минии Монгол
Мэшээһэн дангина
Жабхалан орон,
Жаргалай нютаг
Энэ газар
Энхымнай үлгы,
Хуягаараа бүхэ,
Хурсаараа сэхэ,
Худаараа ехэ
Хүби заяатай
Минии Монгол
Мэшээһэн хүн,
Үнэр айл,
Үргөө гэр,
Эртын соёл,
Үбгэдэй дурасхал,
Хурьһанинь
эрдэни,
Хүгжэлынь
үйлэдбэри,
Дайдань долхой,
Дабшасань һүртэй
Минии Монгол
Мэргэн үгтэй,
Шэн зоригтой
Сэдьхэл һайтай
Хүхэ Монгол,
Хүгжэһэн Монгол!

Халуун уулзалганууд үргэлжэлһөөр

Литературынгаа долоон хоног үнгэргэхэсэ Буряадтамнай ерэһэн Монгол айлшаднай республикатаймнай танилсалгаяа үргэлжэлүүлһээр.

Уржадэр коммунис ажалай коллективэй хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн нарин сэмбын фабрикынхид монгол айлшадые халуунаар угтаа. Айлшаднай фабрикын цех соогуур ябаһан, түрүү хүдэлмэришэдтэйнь хани ёһоор уулзаһан, ярилдаһан байна.

Тэрэ үдэртөө Буряадай уран зохёолшодой холбоондо буряад, монгол уран зохёолшодой хоорондо нүхэр ёһоной, хани халуун хөөрэлдөөн болоо. Уулзалга дээрэ уран зохёолшод Н. Балдано, Н. Дамдинов, А. Бальбуров, Ч. Цыдендамбаев гэгшэд үгэ хэлээ. Мүн «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдэй редактор Ц. Очиров айлшадаа амаршалаа.

Үсэгэлдэр хүндэтэ айлшаднай Улаан-Үдын хүдөөгэй аймагай «Улаан Оронго» колхоз ошоһон, ажахытайнь танилсаһан, хүдөө ажахын түрүүшүүлтэй уулзалга хэһэн байна.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ Н. С. Хрущевой хэлэһэн элидхэл тушаа хилын саанаһаа ерэһэн мэдээсэлнүүд

БЕРЛИН. «Арадай һуудал байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Верховно Соведэй IV сесси дээрэ Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлые ГДР-эй зон ехэ һонирхобо.

Германо-советскэ хани барисаанай обществын түб газарай гэшүүн К. Хейтехаус тэгшэ иигэжэ мэдүүлбэ: Советскэ Союзай олон миллион немец ханинар энэ элидхэлэй гол шухала газарнуудтайнь ехэ һонирхожо танилсаба. СССР дотор коммунизм дэлгэрэнгыгээр байгуулгын программа хэлбэришэгүй сэхээр Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин бэелүүлжэ байһые энэ элидхэл дахин гэршэлнэ гэжэ тоолонобди.

Наукануудай немецкэ академиин гэшүүн (ГДР), медицинын профессор Ф. Юнг гэгшэ иигэжэ хэлээ: совет хүнүүдэй байдалые саашадань һайжаруулха тушаа шэнэ хэмжээнүүдые абаха тухайда Н. С. Хрущев арадай парламентда хэлээ. Энээниие би угаа баясамаар, шухала зүйл гэжэ тоолоном. Бидэнэр, ГДР-эй элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэд, манай республикын бусад ажалшадтай хамта энээниинь саашанхи хүгжэлтымнай эли тодо жэшээ гэжэ тоолонобди: аха дүү манай оронууд һайн һайхан ерээдүй тээшэ—коммунизм тээшэ нэгэл замаар дабшажа ябана ха юм.

ЛОНДОН. Үдэшын газетэнүүд Н. С. Хрущевой элидхэл тухай мэдээсэлые эли газартаа толилбо. «Ивнинг ньюс» гэжэ газетэ түрүүшынгээ хуудаһанда толилогдохоёо байһан зарим материалнуудые болюулаад, Н. С. Хрущевой элидхэлэй шухала шухала газарнуудыень найруулан толилбо. Газетэ иигэжэ бэшэнэ: «Господин Хрущев хадаа совет арадай ажабайдалые һайжаруулха хэрэгтэ зорюулагдаһан хэмжээнүүд тухай хэлээ». Холбоото Штадуудай экономическа мурысөө хэхэдээ Советскэ Союз илаха гэһэн Н. С. Хрущевой үгэнүүдые «Ивнинг ньюс» газетэ онсо тусгаар тэмдэглэбэ.

ПАРИЖ. Франс-Пресс агентство иигэжэ бэшэнэ: Н. С. Хрущев депутадуудай үмэнэ үгэ хэлэхэдээ, «марксизмые хазагайруулга» тухай шашандадаг хооһон суртал номногшодой һанамжануудые шүүмжэлбэ, тиин СССР-эй зоной байдалые һайжаруулха асуудалнуудай удха шанартай байһые онсолон тэмдэглэбэ. Ажалшадай салин хүлһые ехэ болгохо тухай, мүн колхозниигуудые социальна талаарнь хангалгын союзна фонд байгуулха проект тухай хэлэһэн элидхэлэй үгэнүүдые тус агентство онсолон тэмдэглэбэ.

БУРЯАД ҮНЭН
4 дэхи нюур.
1964 оной июлиин 15.

Редактор Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.
Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.
Н00166. Зак № 704.